

Korint Tere 1

Poolnoŋ Korint yoŋoo Tere mutuya ano.

Jen-asa-asari

Poolnoŋ misin gawoŋ meŋ liligoro indina woi kolooro Griik siti Korint kanon keno. Korint ii Akaia prowinswaa siti wana. Kawaa sunduya ii (Apo 18.1-6) iima weengowu. Kambaŋ kanon Korint ii siti somata qatawo. Bisnisgia kania kania mamaga ama meŋkegi. Korint yoŋonoŋ tando lopion ano beŋ kania kania waegia meŋ mepeseŋ laligogi. Aaŋgolegia kania kania ama aisoŋkegi. Mamaganon serowilin ama laligogi.

Tere koi kokaembaaŋoŋ ooro: Poolnoŋ misin gawoŋ meŋ liligoro indina karoŋ kolooro Efesus sitinoŋ laligoro toŋianoŋ Korintnoŋga kaŋ batugianoŋ lombo kolooroti, iikawaa bujuya ijogi moro. Lombo tosaŋa kokaen: Uumeleen tuuŋ yoŋonoŋ deema siŋsereren qeŋ laligogi (1.10-4.21), serowilin laŋ amakegi (5.1-13), loemba laaligowaa kanoŋoŋ sooro (Boŋ 7), tando lopiombaa bao newombaa niŋoŋgiŋoŋ amakegi (Boŋ 8), samon toroya newombaa enkalolon amakegi (11.17-34), zioz laaligowaa areŋ mende otaŋ ilinoŋ kooson laligogi, kantri toŋiaa qaaya qaaya jena jewe ama jeŋkegi (12-14). Toŋianoŋ qaa kokaen jeŋkegi: “Komugiti, iyoŋonoŋ mombo mende waabuya.” (15.12-33) Korint yoŋonoŋ tere mon kaŋagadeen oogi Poolwaanon karoti,

iikanon qiqisi tosaana ama mugi, (ii 7.1, 8.1, 12.1, 16.1 iikanon weengowa).

Poolnon qiqisigia ii meleema lombogiaa qambamban qaa onoma tere koi ooro. Uujopawaa qaa (Bon 13 ii awaa soro. Kanagen ano Korint kema injimambaa qaaya jen ooro (16.5-7).

Buk kokawaa bakaya waja 8 ii kokaen:

Jen-asa-asari qaa 1.19

Deema tuuna tuuna laligogi 1.10-4.21

Serowilin ano loemba laaligo 5.1-7.40

Uumeleembaa ano uumeleembaa gadokopa laaligo 8.1-11.1

Uumeleen laaligo ano mepemepese arej 11.2-14.40

Kraist ano kuuya anana koomunonga waabona 15.1-58

Judia uumeleen tuun yonoojon nandun angi 16.1-4

Poolwaa areja ano yeizozo qaaya tetegoya 16.5-24

¹ Kraist Jiisasnon Pool nii noono Anutuwaa jetaa so wasiwasi eja aposol koloojen. Niinon uumeleen alana Soostenes iwo rajo.

² *Anutuwaanon kanageso Korint sitinon laligojuti, niinon onowo Buna qaa amin mobombaajon kajen. Kraist Jiisasnon onon onono iwo qokotaagi tak koton onono soraaya kolooju. Kaangadeen ejemba daen yononon balon so Ponana Jiisas Kraistwaa qata qama qama kooligi ii ano nono kaangadeen pon koma nonomakeji, mono kuuya onoojon Buna Tere koi oojo.

* 1:2: Apo 18.1

³ Anutu Maŋnana ano Poŋ Jiisas Kraist yoronon mono kalenmoriaŋ oŋoni luaenon laligowu. Kian.

Poolnon Korint yonoojon Anutu kokaen mepe-seeja:

⁴ Oŋo Kraist Jiisaswo qokotaan nangi Anutunon kalenmoriaŋa oŋonoti, iikawaajon mono kamban so oŋoojon Anutuna dangisen jen mepe-seenkejen.

⁵ Oŋo Kraistwo qokotaan nangi gawon memewaa momo kalenja kelemalelen oŋono momo kania kania buŋa qen aon saanon Buŋa qaawaa kania kuuya jenkeju.

⁶ Nono Kraistwaa kania nangon jenin qaa iikawaa hoŋanon koloon kotiiro nanjutiwaa so momo kalen kuuya ii oŋono. Kawaajon Anutu mepeseenkejen.

⁷ Kawaajon gawon memewaa momo kalen mombaajon mende amamaan nama Poŋnana Jiisas Kraistnon mombo asugiwaatiwaajon mam-bomakeju.

⁸ Poŋnana Jiisas Kraistnon men kotiin oŋoma kamban tetegoyanon asuganon asugiwaati, kamban iikanon oŋo solan koloon qaagia qaa nama ii iibuya.

⁹ Anutunon qaaya tororo otaan ilaan oŋomakebaa. Iinon oŋo iyanŋaa Meria Jiisas Kraist Poŋnanawo toroqen laligowutiwaajon oŋoono. Kian.

Korint kanagesonon deema tuuŋa tuuŋa nanju.

¹⁰ Oo uumeleen alauruna, niinon Poŋnana Jiisas Kraistwaa qatanon kokaen uukuukuu men oŋonjen: Oŋo mono korebore uumo-toonŋo ama

batugianon deendeen mende ama laligowuto, uugia kululuugi motoonngo kolooro momo motoonngo otaan laligowu.

11 Oo uumeleen alauruna, onjo batugianon angowowo mamaga ama laligojuti, iikawaa buju qaaya ii emba Kloewaa sumanjuruta tosianon nijogi.

12 *Kokaembaajona ii jejen: Onoononga tosianon kokaen jenkeju, “Nononon Poolwaanon qaa otaankejon.” Tosianon “Nononon Apoloswaanon qaa otaankejon,” jenkeju. Toroqen tosianon kokaen jenkeju, “Nononon Piitowaanon qaa otaankejon.” Dunanon mombo tosianon kokaen jenkeju, “Nononon Kraistwaanon qaa otaankejon.”

13 Kraistnon juma mamaga kolooro me? Pool niinon mono onoojon ama maripoonon komuwe me? Pool noo qananon oomulu men onongi me? Kaen moma soowubo?

14 *Niinon onoononga Gaius ano Krispus oomulu men orombeto, tosaana ii mende men onombetiwaajon “Anutu dangisen!” jejen.

15 Kawaaajon “Poolwaa qatanon oomulu men nonongi,” monjon qaa omaya kaen jewabo.

16 *Oo onanon, Stefanas ano iwaa sumanjuruta ii kaanagadeen oomulu men onombeto, iyonoo gemagianon mon oomulu men mube me qaago, ii tororo mende mojen.

17 Kraistnon nii ejemba oomulu men onomambaaajon ama mende wasin nonoto,

* 1:12: Apo 18.24 * 1:14: Apo 18.8; 19.29; Room 16.23 * 1:16: 1 Kor 16.15

Oligaa Buᅇa jen seimambaajon nijoro kema kankejen. Kraistnon ananaajon ama maripoonon komuroti, gawon iikawaa esujanon kamaan omaya koloowabo. Kawaaajon Buᅇa qaa ii balon ejawaa momakooto qaganon lan mende jenkejen. Kian.

Kraistnon Anutuwaa ku-usuᅇa ano momo areᅇa ninisaano.

¹⁸ Ejemba gere siawaa buᅇa koloowuti, iyononon maripoonaa Buᅇa qaaya moma iikawaaajon mogi uugia qaa yonoo qaa taniaan kolooja. Kaen koloojato, Siwewaa buᅇa koloojon, nonoojon qaa iikanon mono Anutuwaa ku-usuᅇa ninisaano momakejon.

¹⁹ *Iikawaa qaaya Buᅇa Terenon kokaen oogita eja,

“Niinon momo ejemba yonoo momakootogia kondeembe soowaa.

‘Moma asarin yagonkejon,’ jenkejuti, iyonoo momogia mono men soowe zololonon omaya koloowaa.”

²⁰ *Momakooto ejemba hona ii dakanon laligoju? Buk weenon momowaa kania mokoloogiti, ii dakanon? Balonon jenonkooliwaa boi koloon qaa melenqeleema jenkejuti, ii mono onanon qagiawo kolooju me? Balonon momakooto so-mata eji, Anutunon mono iyonoo momogia men mokokowiro uugia qaa taniaan kolooja. Qaa ii onja.

* **1:19:** Ais 29.14 * **1:20:** Job 12.17; Ais 19.12; 33.18; 44.25

21 Anutunon iyan̄aa momakootoyaa so namonon laaligowaa areña anoto, ejembanon iyan̄giaa momakootogia nangon iikaan̄a kanon Anutuwaa kania moma kotowombaajon amamaan̄ tompin̄ laligogi. Amamaan̄ laligon̄ Kraistnon̄ maripoonon̄ komuroti, iikawaajon̄ “Uugia qaa yon̄oo qaaga!” jegito, Anutunon̄ Buna qaa ii nononon̄ jen̄ seiwon̄iwaajon̄ ninijoro. Ii jen̄ asarinin̄ daen̄ yon̄onon̄ uugia meleema moma laariwuti, ii don̄hamo qen̄ on̄omambaajon̄ moro sokono.

22 Juuda yon̄onon̄ aiwese an̄goletō asugiwutiwaajon̄ kaparan̄ komakejuto, Griik kantri yon̄onon̄ momakootogianon̄ somariwaatiwaajon̄ moma janjarin̄ riin̄keju.

23 Ii janjarin̄ riin̄kejuto, nononon̄ Kraist maripoonon̄ qegi komurotiwaa Buna qaaya jen̄ sein̄kejon̄. Juuda yon̄onon̄ qaa ii mogi uugia boliro iikanon̄ osin̄ uugia mende meleemakeju. Waba kantri yon̄onon̄ iikawaajon̄ mogi qaa motoya kolooja.

24 Mamaganon̄ kaen̄ romon̄gojuto, Anutunon̄ nonoono uunana meleenin̄i, Kraistnon̄ mono nonoojon̄ Anutuwaa momakootoya ninisaama iyan̄o Anutuwaa ku-usun̄a koloon̄ nonoma nanja. Juuda me kantri tosaan̄a koloojon̄i, ii kilen̄ Kraistwo qokotaan̄ nama motoon̄go koloojon̄.

25 Ejemba ananaa momakootonana ano es-unana ii kamaan̄qeqeta. Anutunon̄ uuta qaa koloonagati een̄, iikanon̄ mono kilen̄ ejemba momakootonana uugun̄ uuta somata koloonaga. Anutunon̄ looloria koloonagati een̄, iikanon̄

mono kilenj ejemba esunana uugunj kotakota to-tonj koloona.

²⁶ Uumeleenj alauruna, onjoanngiaa kanagia no-maenj ero Anutunonj onjoonoti, mono ii romongowu? Onjo mamaganonj balombaa momakooto somata mende menj laligogi. Mamaganonj ku-usunj qaganonj esuhinagiawo mende laligogi. Manjurugia mamaganonj qabunagiawo mende laligogi.

²⁷ Kaenj qaagoto, balonj ejembanonj onjoonj mogi uugia qaa ejemba omaya koloojuti, Anutunonj mono onjo iikaanja meweenjonj onono. Balombaa momo ejemba geria ii gamu qenj onono. Balonj ejembanonj onjoonj mogi lolooria koloojuti, Anutunonj mono onjo iikaanja meweenjonj onono. Balombaa ku-usunj ejemba geria ii gamu qenj onono.

²⁸ Balonj ejembanonj jejewili ama onjoma kangaiajonj mogi kamaanqeqeta koloojuti, Anutunonj mono onjo iikaanja meweenjonj onono. Balonj ejemba yonoo jaagianonj somata koloojuti, iyonoo qabunagia menj kamaanj ano qaombaatiwaajonj kamakamaata koloojuti, mono ii meweenjonj onono.

²⁹ Monjonj Anutuwaa jaasewananonj selia menj ubabotiwaajonj mono kaenj meweenjonj onono.

³⁰ Anutunonj nemunj koma onjoma unjuano Kraist Jiisaswo qokotaanj laligonj kotiinjeju. Iinonj Anutuwaa momakootoya qaita monj ninisaano momakejonj. Kraistnonj downenana menj qaanana jenj tegoro solananinj laligojonj ano tak kotonj nonono soraaya koloojonj.

31 *Buŋa Terenonj qaa monj kokaenj oogita eja, “Monjonj selia menj ubaati, iinonj mono Ponj moma mujiwaajonj ama selia menj uba.” Qaa iikawaa so aninj sokombaa. Kianj.

2

Kraist maripoononj komurotiwaa qaaya jewe.

1 Uumeleenj alauruna, niinonj onoononj kanj Anutuwaa kania nanjonj jenj asarinj onjombeti, ii qaana naanj siinjiinjawo koloowaatiwaajonj mende jenj laligowe me balombaa momakooto uuta qendeema iikanonj selenamende menj uma laligowe.

2 Niinonj onjoo batugianonj momo morota kuuya goraayanonj ama Jiisas Kraistwaa qaaya ano maripoononj komurotiwaa kania iikayadeenj moma kotonj ii jenj seimambaajonj qaa somonjowe.

3 *Qaa kaenj somonjonj onjooonj kaweti, kambanj iikanonj eja looloria koloonjenena mamaga ororo keenamoma laligowe.

4 Niinonj Buŋa qaa jenj asarinj onjombeti, ii momakooto somataa kele qaa kanonj mende injijonj laligowe. Ii qaagoto, Uŋa Toroyanonj sololoononjono esunjmumuyanonj uugianonj inaawaatiwaajonj kaparanj koma qaa injijonj laligowe.

5 Balonj ejembawaa momakootogianonj qaagoto, Anutuwaa ku-usunjanonj nemunj koma onjono moma laariwutiwaajonj kaparanj koma laligowe. Kianj.

Uŋa Toroyanonj momakooto ii qaita monj.

* 1:31: Jer 9.24 * 2:3: Apo 18.9

⁶ Niinon kilen uumeleen alauruna akadamugiawo laligojuti, iyonoo batugianon rabe Anutuwaa momakootoya keemeya ii saanon amin momakejon. Balombaa momakootoyaga mende amin momakejon. Balonja balonja galen koma onoma laligogi ku-usungianon qaombaati, iyonoo momakootogia ii kaanagadeen mende amin momakejon.

⁷ Ii qaagoto, Anutuwaa momakooto aasangoya mono ii amin momakejon. Anutunon Siwe namo mende mokolon orono iikanon waladeen arena kokaen ama somongoro, “Ejembanon kanagen kolon akadamu mokoloowutiwaajon mono momakootona qaita mon ii inisaamana.” Kaen jen ii aasangoyanon ano ero.

⁸ Balombaa eja ponja ponja laligon kougiti, iyonoononga monjon momakooto ii mende moma koto. Ii moma kotowuyagati een, Ponjana asamaranawo ii maripoonon mende qegi komunaga.

⁹* Momakooto qaita mon kawaajon qaa kokaen oogita eja,

“Monjon iwoi ii jaa gejianon mende iima moro. Iikawaa momoyanon mombaa uutanon mende kolooro moroto, ejemba Anutu uugianon jopagon munkejuti, iyonoojon ii mono mozozongon anota eja.”

¹⁰ Balon ejemba iwoi ii mende moma titou laligogito, Anutunon ii mono Unaya wasiro nonoonon ninisaano monin. Iinon qaa kuuyaa kania mongama mokolonkeja. Anutuwaa momo

* 2:9: Ais 64.4

keemeya kaanagadeen modaboroji, iinon mono ii sololoon nonono monin.

11 Mombaa uuta mononon mende moja. Uutaa unyaya iinondeen mono ii moma yagoja. Kaanjiadeen Anutuwaa uuta ii mononon mende mojato, Anutu iyanjaa Unya Toroya iinondeen ii moma yagoja.

12 Nononon balombaa nanamemen bologaa omeya mon mende bunja qen aoninto, Anutunon iwoi kalej nononoti, iikawaa kania mobombaaonon mono iyanjaa Unyaya wasiro uunananon kemerota laligojon.

13 Iikawaa kania keemeya ii ajoroon amin momakejon. Balon ejembanon momakootogiaa qaganon qaa kuma nononongi iikawaa so ii mende amin momakejon. Kaen qaagoto, Unya Toroyanon qaa kuma nononoti, iikawaa so mono uuwaa qaa hona gosinin sololoon nonono jen asarinkejon.

14 Unya Toroyanon sololoon nonono qaa ii kaen gosijoni een, kania mono mokoloon moma asariwonatiwaa so kolooja. Kawaajon Unya Toroyanon daen yonoo uugianon mende laligoro een lan laligojuti, iyononon Anutu Unyaaa bunja ii moma angon kombombaajon amamaankeju. Yononon Bunja iikawaajon mogi qaa motoya kaanja kolooro kania moma asariwombaajon amamaaju.

15 Yononon amamaajuto, Unya Toroyanon sololoon nononji een, mono qaa kuuyaa kania gosin jen tegowonatiwaa so koloojon. Kaen koloojonto, uumeleen ejemba mombaa kania ii balon ejemba kuuyanon tororo jen tegowombaajon amamaankeju.

16 *Iikawaa kania ii Buŋa Terenoŋ kokaen oogita eja,

“Pombaa uumomoya ii eja moŋnoŋ moŋ mende moro.

Kawaajon moŋnoŋ ii qambaŋmambaŋ mubaatiwaa so qaago.”

Moŋnoŋ ii mende moroto, nononoŋ Kraistwaa uumomoya meŋ laligojon. Kian.

3

Anutuwaa gawonj meme ejemba

¹ Oo uumeleenj alauruna, oŋo naamade kaanja Kraistwo qokotaanjanŋi. Kawaajonj niinoŋ oŋo balombaa nanamemenj metetereenkejutiwaa tani Buŋa qaa jeŋ asariŋ oŋoma batugianonj laligowe. Uŋa Toroyanonj sololoŋ oŋono laligojutiwaa tani kaanja injjomambaajonj amamaanj laligowe.

² *Niinoŋ qaa moma asariwutiwaa so aju apuya kaanja unuaginj laligowe. Nene hoŋa nenetaa so mende koloogitiwaaajonj qaakeemeyaii mende oŋombe. Kambaŋ iikanonj nene hoŋa newombaa amamaagi ano kambaŋ kokaamba kaanja gadeen ii saanonj mende nenkeju.

³ Oŋo toroqenj balombaa nanamemenj bologa metetereenj laligoju. Oŋo uugianonj uunonj junjunj moma angowowo ama qaa jejegianonj nuuguna guuguwe amakeju. Kaenjanŋi uu selewaa siingia kombombaŋa bologanonj galenj koma oŋono uumeleembaa gadokopa ejemba omayayonjo tanigiaenj kolonkeju.

⁴ *Tosaanja oŋonoŋ kokaenjanŋeju, “Nono Pool-

* 2:16: Ais 40.13 * 3:2: Hib 5.12-13 * 3:4: 1 Kor 1.12

waanonj qaa otaankejon.” Tosianonj kokaen jenkeju, “Nono Apoloswaanonj qaa otaankejon.” Kaen kaen jen jen mono balonj ejemba omaya koloonkejutiwaa tani kaanja laligoju.

⁵ Apolosnonj moroga kolooja ano Pool niinonj moroga koloojen? Norononj mono Anutuwaa gawonja menj laligojo. Ponjonj noroojonj gawonjanja anja anja noronoti, iikawaa so ilaanj onjoni uugia meleema Ponj moma laarinj laligoju.

⁶ *Niinonj kota komowe Apolosnonj apu menkanj iikanonj maaroto, Anutunonj mono kondooro toomorianj kolooro.

⁷ Kawaajonj komoroti, iinonj qatawo mende kolooja. Apu maaroti, iinonj kaanagadeen qatawo mende koloojato, Anutunonj kotuegoro toomorianja kouma somariinkejuti, iinondeen mono qabunayawo kolooja.

⁸ Kaen koloojato, komomakejeni ano apu maa-makeji, norononj mono so motoonngo koloojo. Motoonngo koloojoto, ii kilenj tawanara ii mono gawonara menkejotiwaa so anja anja mewota.

⁹ Norononj Anutuwaa gawombaa nenawoita koloonj iwo gawonj menkejo. Onoo uugia ii Anutuwaanonj molalenj kaanja kolooro komakoomo gawonja kanonj menkeja. Anutunonj miri kaanja uugia inaanj mindirinj onjono kotiinj waamakeju.

¹⁰ Anutunonj kalenmorianj nonoti, niinonj iikawaa so miri memewaa momo eja kaanja koloonj Anutuwaa tando kombombanja uugianonj kuunj komowe monjonj iikawaa qaganonj miri menkeja. Saanonj menkejato, motomotoonj

* **3:6:** Apo 18.4-11, 24-28

nononon miriwaa gawonja awaagadeen mewonatiwaa so koloojon. Iima koton mewonatiwaajon mono jaa galen menj aowonja.

¹¹ Uuwaa tandoya ii Jiisas Kraist. Niinon ii mono uugianon komowe monjon moma-laariwaa tando monj mokoloomambaajon ama-maawaa.

¹² Tando motoonjo koloojato, iikawaa qaganon tosianon mirigia goul silwanon me jamo honggiawo tosaanja kanon menkeju. Tosianon mirigia gere kasanon, towo boonj sejanon me ganon menkeju. Silinana kaen me kaen nama menkejonj eenj,

¹³ uuwaa gawonanaa honjanon mono iyanja iyanja asuganon asugiwaa. Pojonon kambanjon kanj kuuro iikanon mono miri merotiwaa esuya luluumbaa. Miri esunananon mono Anutuwaa gere bolananon asugiro jenj kamaaro honjanon asuganon iibombaa so koloowaa. Gere iikanon mono motomotoonj nonoo mirinanaa tania honja ii angotetenonj ama gosiwaa.

¹⁴ Gerenonj jenj miri kuuya gosinj onono megij hongjianonj kotiinj nambuyati eenj, iyonjononj mono gawongiaa tawaya bunja qenj aowuya.

¹⁵ Tosianon mirigia megij hongjianonj jenj kamaawuti eenj, iyonjononj mono tawa qaagoto, tiwitiwilaa mokoloowuya. Ii mokoloowuyato, iyanjio kilen Siwewaa bunjaya laligowuya. Gere bolanonj jenj onooro iikawaa tani uuguwombaa-jon janjarinj riinj kok konji Anutunonj metogon onono Siwenonj ubuya.

¹⁶ *Onjoanjio Anutuwaa Bunja jigo (tempel)

* **3:16:** 1 Kor 6.19; 2 Kor 6.16

koloogi Anutuwaa Unʒayanonʒ uugianonʒ laligoji, ii moju me qaago?

17 Anutuwaa BuŒa jigoya ii kowoga kolooji, iikawaa so onononʒ soraaya kolooju. Kawaajonʒ monononʒ Anutuwaa jigo menʒ boliji een, Anutunonʒ mono iyaŒa menʒ bolinʒ mubaa.

18 Monononʒ anʒaa balonʒ momoya otaanʒ tiligonʒ aowabo. Onʒoo batugianonʒ monononʒ iyaŒaajonʒ moro “Balombaa momakooto uuta menʒ laligojenʒ,” jeji een, iinonʒ mono wala uuta qaa koloonʒ iikaanʒa kanonʒ momakooto honʒa mokoloonaga.

19 *Anutunonʒ balombaa momakooto uuta iikawaajonʒ moro uugia qaa yonʒoo qaaga kolooja. Iikawaa qaaya BuŒa Terenonʒ kokaenʒ oogita eja, “Anutunonʒ momakooto uuta menʒ laligojuti, ii gbadoonʒ onʒono iyaŒgiaa momo aingianonʒ sipasipa koma osiwuya.”

20 *Kawaa qaaya monʒ ii kokaenʒ eja, “Ponʒonʒ momakooto ejemba yonʒoo momo areŒgiaajonʒ moro omaya kolooja.”

21 Kawaajonʒ onʒoononʒa monononʒ mono ejemba nonoojonʒ ama selia menʒ ubabo. Kuuya nonononʒ mono onʒoo buŒaga koloojonʒ.

22 Pool, Apolos, Piito* nonononʒ mono onʒoo buŒaga koloojonʒ. Ejemba balonʒ so laligojonʒi, nonononʒ mono kuuya onʒoo buŒa koloojonʒ. Kawaajonʒ saanonʒ qaa ii me ii gosinʒ menʒ iikaanʒa kanonʒ laaligogia laligowuya ano koomugia komuwuya. Kambanʒ kokaamba laligojonʒi, kuuya nonononʒ mono onʒoo buŒa koloojonʒ ano kanagenʒ

* **3:19:** Job 5.13 * **3:20:** Ond 94.11 * **3:22:** Piito qata monʒ Siifas

gawonj meme ejemba laligowuyati, iyonononj mono kaanagadeenj onjoo bunja koloowuya.

²³ Kaenj koloonj onjonjonto, onjononj Kraistwaa bunja koloogi Kraistnonj Anutuwaa bunja kolooja. Kianj.

4

Nono Kraistwaa aposoluruta koloojonj.

¹ Kawaajonj ejemba kuuyanonj mono nonoojonj kokaenj mogi sokombaa: Kraistnonj jenj kotonj onjono gawonja menjeju. Anutunonj qaaya aasangoya nonono bunjanana kolooro galenj komaakejonj. Nonononj miri galenja tani kaanja koloojonj.

² Galenj yonjoo togianonj miri iwoiya galenj kombutiwaajonj borogianonj anji, iinonj mono qaa wana kokaenj kaparanj koma jenj kotonj onjomaakeja, “Gawongia mono metegetetanja qaa nama pondanj menj laligowu. Membiriqembiri mende ambu. Kaenj mokoloonj onjombe sokombaa.”

³ Korint onjononj me balombaa qaa jake mombaa galenjanonj nii gosinj jenj tegonj nombuyagati eenj, niinonj mono qaa iikawaajonj mobe kamaanqeqeta totonj kolooja. Neeno kaanagadeenj neenaa qaana mende jenj tegojenj.

⁴ Uuna gosinj qaa monj mende mobe menj bi-moonj nonjato, iikawaajonj kilenj solanja mende koloojenj. Ejembanonj qaagoto, Ponjonj mono noo qaana gosinj jenj tegonj nomakeja.

⁵ Kawaajonj onjo mono kambanj kokaamba mombaa qaaya monj ii mende jenj tegowu.

Ponon kambaŋa ano kaŋ kuuwaatiwaajon mono mambombu. Mamboma laligogi iikanon kaŋ qaa iwoi mesanogita eji, ii mono asasaganon isaano asuganon asugiwaa. Iinon kaŋ ejemba uunana men asariro nanamemenanaa kanianon asuganon asugiro iibaa. Nanamemenanaa kania iima motomotoon gosin nonono Anutunon mono iikawaa so kambaŋ iikanon mepeseen nononaga.

⁶ Oo uumeleen alauruna, onon juma jaba-arambaran ama lan leele aron qen nama utama onkeju. Kaen laligowubotiwaajon mono Apoloswo noro romonon noroma onongiaa aingia mesaon qaa kokawaa kania moma kotowu, “Buna qaa oogita eji, ii mono mende uuguwu.” Qaa ii moma kotogi uugianon ero ten koma qanowutiwaajon sundunara kaen oojen. Ii neena ano Apolos noroo kananara gosin romonon moma asariwutiwaajon oojen. Deendeenganon kaen tegowaa.

⁷ Balombaa iwoi mononon mono mende men letoma gono tosaŋa unuugun qaita mon koloonaga me qaago? Ii qaago. Iwoi kuuya en gonji, ii mono Anutunon kalen gono buna qen aona me qaago? Ii kalenga buna qen aonati een, mono naambaajon kalen ii qakooma selega een men umakejan? Ii mende sokonja.

⁸ Iwoi kuuya men laligowombaa siina mojuti, ii en onondaboroja. Anutunon Siwe kowianonga kalen kalen maama onono simbawonawo kolooju. Nononon mende ilaen ononin onongio kilen momalaariwaa kin pon kaŋa kolooju. Onongiaajon kaen romonon aaju. Oo onanon

onjo kin koloogi sokonaga. Kaen koloogi nononon mono kaanagadeen eja ponjurugia koloon onoo koorongianon saanon motoon selenana menj uma awelegon aowonaga. Niinon kaen ambombaa siija mojen.

⁹ Niinon kaen mojento, ananaa kanianana iibe tani kokaen kolooja: Anutunon aposol nono kuun nonono ejemba jaagianon kamaanqegeta toon koloon laligojon. Ejemba unugi komuwu-tiwaajon jen tegogitiwaa tania asuganon kema kanin lan qama gamu qen nonomakeju. Iwoi ii-iita qaita mon koloonin balon so yonoo toya ano Siwe jakeya jakeya yonoo pon qerewenja gajoba yononon mono jaagianon niniima koton niniigigiinjeju.

¹⁰ “Kraistwaajon nama uuta sooro laligoji,” noojon kaen jenkejuto, ononon Kraistwo nama momo ejemba akadamugiawo koloojutiwaa tani kolooju. Niinon looloria koloojento, ononon “Ejemba kotiga koloojon,” jenkeju. Ejembanon onjo goda qen onomakejuto, noojon mogi kamaaro jejewili ama nomakeju.

¹¹ Kamban koi kaananon kaanagadeen nembanenewaa komun apuwaajon moma opo walaga junjuran mouma laligonin manjanon lan nunugi dun mirinana qaa laligon toroqen kema kankejon.

¹² *Ananaa boronananon seleqege gawon menkejon. Ejembanon lan qasuaan nonomakejuto, nononon mono kotuegon onoma yonoojon qama koolinkejon. Sisiwerowero

* 4:12: Apo 18.3

ama nonomakejuto, nononoŋ mono ii moma mokosiŋgoŋ kaparaŋ koma laligoŋoŋ.

¹³ Uuqeqe qaa tokoroŋkota jeŋ nonomakejuto, nononoŋ mono gumbonjonjoŋ qaganonŋ sosooda meleemakejoŋ. Nononoŋ balombaa gojejera roŋaa kaŋa kolooniŋ baloŋa baloŋa yoŋonoŋ sisinana meŋ gema nunuŋkeju. Kaŋa laligoŋ kouma kambaŋ koi kaŋanoŋ kaen toroqen laligoŋoŋ.

¹⁴ Gamu qeŋ oŋomambaajoŋ qaa koi mende oovento, wombo meraboraauruna kaŋa mono qambaŋmambaŋgia oŋomambaajoŋ mojeŋ.

¹⁵ Momalaariwaa boi 10,000 yoŋonoŋ Kraistwo qokotaan kalaŋ koma kuma oŋombuyagati eeŋ, ii kilen niinoŋ mono Kraist Jiisaswo qokotaan Oligaa Buŋa jeŋ asariŋ maŋgia koloowe uugia meleenŋi. Kawaajoŋ maŋurugia mamaga mende laligoju.

¹⁶ *Kawaajoŋ uugia kokaen kuunŋ oŋonjeŋ: Niinoŋ sili amakejeŋi, iikawaa so oŋonoŋ mono noo silina ii otaan laligowu.

¹⁷ Niinoŋ silina Kraist Jiisaswo qokotaan ama meŋ baloŋa baloŋa liligoŋ uumeleenŋ kanageso so kuma oŋomakejeŋi, iikawaajoŋ mono dudu-uwubo. Niinoŋ kawaajoŋ ama wombo merana Timoti wasiwe oŋoonoŋ kawaa. Iinoŋ niwo pondanŋ laligoŋ Pombo qokotaan nama kaŋ kanana jeŋ koma gbiliŋ oŋombaa.

¹⁸ Oŋoonoŋga tosia yoŋonoŋ niinoŋ oŋoonoŋ mende kawenaga, kaŋa moma selegia mepe-seenŋ jaba-arambaranŋ ama lanŋ laligoju.

* **4:16:** 1 Kor 11.1; Fil 3.17

19 Kaen laligojuto, Pombaa siinanon noojon “Kemba!” jewaati een, mono uulanawo onjoonon kamaņa. Kamaņati, kambaņ iikanon jaba-arambaraņ ejemba yoņoo ku-usuņgiaaajon qisin onombe jokoloogi momaņa. Selegia meņ uma qaa somasomata laņ jeņkejuti, ii niinon mobe kamaanqegeta koloonkeja.

20 Anutuwaa bentoton ii qaagadeen jejetaa iwoiga qaagoto, hona ii Anutuwaa ku-usuņa. Iikanon mono nemuņ koma nononja.

21 Kawaajon uugia mende meleema laņ laligowuyati een, niinon mono koobin meņ kaņ qaanon onjootimaņa. Uugia meleembuti een, mono uubonjon qaganon uujopa ama onjomambaajon kamaņa? Qaa woi ii gosin noojon siingia nomaen mojuți, ii mono moma gosin nijowu. Kian.

5

Moņnon serowilin anoti, ii mono batugianonga konjombu.

1 *Qaa moņ kokaen jegi noo gejananon kemero: Tosianon uumeleen kanageso batugianon serowilin amakeju. Moņnon maņaa embia meņ laligoja. Serowilin kaņa ii uumeleembaa gadokopa ejemba yoņoo batugianon kaņaagadeen moņ mende eja.

2 Moņnon kaen ano onjo kilen selegia meņ uma laņ jaba-arambaraņ amakeju. Ii mende sokonjato, siliaa wosobirinon mono meņ komuņ onono sokonaga. Kaen ama saanon eja singisongo kaņa

* 5:1: Dut 22.30

anoti, ii mono batugianonga konjongi seleengen kamaabaa. Ii nomaen ama mende otaaju?

³ Niinon onanon onoononga koriganon laligowe selena mende iimakejuto, kilen unananon monon onowo laligoja. Monon nanamemen jekania boorongoya anoti, niinon monon iwaa qaaya gosin batugianon laligojeniwaa tani moma jen tegon kokaen jejen:

⁴ Ono monon Ponana Jiisaswaa qatanon ajoajoroongi angi noo unananon onowo torogero Ponana Jiisaswaa ku-usunanon nemun koma onono ororon nama qaaya jen monon kokaen somongowu:

⁵ Satanon seliaa siin kombompana bologa qero kamaawaatiwaajon monon gema qen mun iwaa borianon angi mindinon mubaa. Mindinon muro loorin uuta meleeno Anutunon hamo qen mun Pombaa kambananon unaya metogoro Siwewaa bunya koloona.

⁶ *Selegia men umakejuti, ii awaa qaago. Ono qaa woi koi moma yagowu, “Yiist kitia melaa apuwo mindirin fluanon anin men somariiro dis saa qenjeja. Kaanagadeen bao woosoya kaambogawo kanon jumakeji, iikanon monon busia kuuya men bolinkeja.”

⁷ *Qaa iikawaa so ono flaua dis soraaya kaana koloogito, singisongowaa yiistya monon ii qaron kaana batugianon kouma ininkeja. Kuuya boliwubotiwaajon monon yiistgia walaga ii gosin utegowu. Eja ii wooso kaambogawo kaana otaan monon dujanon mombo yambu gbiliaa flaua

* 5:6: Gal 5.9 * 5:7: Eks 12.5

dis soraaya kaanja koloon laligowu. Kiankomu kendon kambananon lama siimolon oon bered yiistya qaa nenkejuti, iikawaa so Kraistnon ananaa kiankomu lamanana kolooro qegi komuro. Kawaajon onjo saanon flaua dis soraaya yiistya qaa kaanja koloowu ano mombo oyanboyan uutanon kouma laligowu.

⁸ *Kraist komurotiwaaajon mono korisoro kendon ama laligowona. Yiist me wooso kaambogawo ii nanamemen bologa umaqenkamaanqenawo. Iikawaa qaganon mono korisoro kendon mende ambona. Kawaajon mono gbingbaon mesaon qaa hona otaan bered yiistya qaa kaanja koloon iikawaa qaganon korisoro kendon ama laligowona.

⁹ Niinon Buna Tere oon onjoma kokaen injiowe: Onjo serowilin amakejuti, iyonowo mono ainjolon mende rama amin mobu.

¹⁰ Balanon uugia mende meleema nanamemen bologa amakejuti, iyonoojon qaa ii mende oowe. Yononon serowilin ama iwoiwaa dogo koloon menjo mewombaajon koposongonkeju. Iwoi kalugon yongoro menkeju ano tando lopion waegia men mepeseen onmakeju. Yonoojon ama kaen oon onombenagati een, onjo mono balanon laligowombaajon amamaawuyaga.

¹¹ Yonoojona qaagoto, kania kokaembaajon qaa ii oon onombe: Monnon anaa qata uumeleen ala jen kilen serowilin anja me iwoiwaa dogo koloon menjo memambaajon koposongonkeja me tando

* 5:8: Eks 13.7; Dut 16.3

lopion waeya menj mepeseenjekeji, iwo mono ainjolon mende rama aminj mobu. Momalaari tuun onoo batugianon monjon mepaqepae amakeja me apu kotiga nenj enkalolon amakeja me iwoi kalugon yongoro menkeji eenj, iwo rama nembanene monj mende newu.

¹² Seleengenj laligojuti, niinonj iyonoo qaagia mende jenj tegonkejenj. Ii noo gawonga qaago. Ono kaanagadeenj kanageso kuuya yonoo qaagia qaagoto, uugia meleema sopa uutanonj laligojuti, mono iyonoo qaagia iikayadeenj gosinj jenj tegonkeju.

¹³ *Seleengenj lanj laligojuti, Anutunonj mono iyonoo qaagia gosinj jenj tegowaa. Kawaaajonj mono Bunja qaa kokawaa so ambu, “Eja bologa ii mono batugianonga konjombu.” Kianj.

6

Uumeleenj alagia ii seleengenj yonoo qaa jakeyanonj mende ambu.

¹ Uumeleenj ejemba batugianonj monjonj alia qaa jakeyanonj amambaaajonj moji eenj, iinonj Anutuwaa ejemba soraaya unjuugunj ejemba doogoya yonoo jaagianonj keno mende sokonja. Qaago! Uumeleembaa gadokopa ejemba ilaanj mubutiwaaajonj qisinj onono gamuyawo kolooja.

² Anutuwaa ejemba soraaya nonononj kantria kantria yonoo qaagia gosinj jenj tegowonjati, ii modaboroju. Ono balonj kuuya yonoo qaagia jenj tegowombaa so koloojuti eenj, mono nomaenj ama qaa melamelaa gosinj jenj tegowutiwaa so mende

* 5:13: Dut 13.5; 17.7

koloowuyaga? Onjo mono onjanon iikawaa so koloou.

³ Uumeleen ejemba nononon Siwe gajobaurunana yonoo qaagia gosin jen tegowonati, ii modaboroju. Iikawaa so koloouonjii een, balonon laaligowaa qaaya ii mono afaanonon gosin saanon jen tegonkebona.

⁴ Kawaajon balonon laaligowaa qaaya batugianon kolouneji, qaagia ii mono naambaajon seleengen yonoo qaa jakeyanon uma jen tegowutiwaajon qisin onomakeju? Uumeleembaa gadokopa ejemba batugianon jejewili ama onomakejuti, iyonoojon kilen qaa kambananon mogi umakeja. Ii mende sokonja.

⁵ Qaa ii gamu qen onomambaajon jejen. Moma-laari ejemba onoo batugianon qaa eji, onoononga mombaa momakootoya sokono qaa ii saanon jen tegowaatiwaa so kolouja me qaago? Mono saanon batugianonga eja kaana mokolouu.

⁶ Qaago tani kolouo uumeleen ala mononon alia seleengen yonoo qaa jakeyanon amakeja. Kaen ama ejemba Anutu mende moma laarijuti, mono iyonoo jaagianon kema qaa gawombaaajon qisin onomakeja. Ii mende sokonja.

⁷ Batugianon qaa jakeyanon ama aonkejuti, iikaana kanon mono onononga kamaan unuro Kraistwaa qabunayanon mono kamaanqeqeta kolouo laligoju. Ejembanon men bolin ononji uugia kawaajon waaro qaanon ama ononji Anutu waa jaanon mende sokonja. Tiliqili ama iwoigia horon megii onjo kitia mende meleema ononji iikaana kanon Kraistwaa kanianon mono akadamuyawo kolouwaa.

⁸ Ono Kraistwaa qata kokaen men bolinkeju: Mono onoangio tiliqili ama ejemba men bolin onoma iwoigia horon menkeju. Uumeleen alaurugia yonoojon kaanagadeen ama onomakeju.

⁹ Ejemba irinqirina yononon mono Anutu bentotonaa uutanon uma dun mende mewuyati, ii moju. Nanamemengianon mono tiligon aon jin-jauñ ambubo. Tosianon serowilin ama tando lopian waegia men mepeseenkeju. Tosianon loemba laaligo uugun olonkalu amakeju. Tosianon monembaajon lan agimin aon laligoju ano eja iyangarodeen emba iyangarodeen agimin aon laligoju. Kaana yononon mono Anutu waa bentotonaa bunã mende kolooju.

¹⁰ Tosianon yongoro men iwoiwaa dogo koloon menjo mewombaajon koposongonkeju. Tosianon apu kotiga nen enkalolon ama lan mepaqepae amakeju. Tosianon iwoi kalugon yongoro menkeju. Ejemba kaananon mono Anutu waa bentotonã bunã mende qen aowuya.

¹¹ Onoononga tosanon wala iikaana laligogito, kanagen Ponana Jiisas Kraist bunã qen aogi sayanon songbama tak koton onoma iwaa qatanon soraaya koloogi. Men solananin onono Anutunanaa Unayanon mono inaan onono dingon laligoju. Kian.

Sele busugianon Anutu waa jigo kowoga kolooja.

¹² *Niinon iwoi kuuya saanon memañatiwaa so koloojento, iwoi kuuyanon mono mende men qeangon nombaa. Iwoi kuuya saanon

* 6:12: 1 Kor 10.23

memanjatiwaa so koloojento, iwoi moŋnoŋ poŋna kolooŋ nombabotiwaajoŋ galen meŋ aonkejen.

13 “Nene ii nenegadeen. Ii korojonanaajoŋ raja. Korojonana ii nembanene nenin kemebaatiwaajoŋ raja.” Moŋnoŋ kaen jenagato, Anutunon mono nene ano korojon ii motoon jen tegoro qaombaota. Sele busunana ii serowilin ambombaajoŋ qaagoto, Pombaa gawoŋa mewombaaajoŋ ama raja. Kaen raro aŋo sele busunana qeangowaatiwaajoŋ nene iwoi nonomakeja.

14 Anutu iyaŋaa ku-usuŋanon Poŋ meŋ gbiliro koomunonga waaroti, iinon mono nono kaanagadeen meŋ gbilin nonono waabonja.

15 Onoo sele busugianon Kraistwo toroqen iwaa sele kitia koloojuti, ii moju me qaago? Kawaajoŋ niinon Kraistwaa sele busu kitia moŋ meŋ kana somata embawo qokotaamaŋa me qaago? Ii qaago totoon! Mono yamagen!

16 *Anutunon qaaya kokaen jerota eja, “Yoronon mono sele busu motoonngo koloowao.” Kawaajoŋ moŋnoŋ kana somata embawo qokotaaji, iinon mono iwo sele busu motoonngo koloowaota. Ii moju me qaago?

17 Motoonngo koloowaoto, moŋnoŋ Pombo qokotaaji, iwaa uŋayanon mono Pombaa Uŋayawo mindiriro motoonngo kolooŋ laligowaota.

18 Serowilin ii mono misinon mesaowu. Singisongo tosaŋa ii me ii amakejoni, ii kuuya mono selenanaa seleengenanon kolooŋkeja. Moŋnoŋ serowilin amakeji, iinon mono iyaŋaa selia meŋ bolin singisongo amakeja.

* 6:16: Jen 2.24

19 *Sele busugianonj mono Unja Toroyaa Bunja jigoya (tempel) kolooja. Anutunonj Unjaya onono bunja qen aogi uugianonj laligoja. Kawaajonj onjoangiaa bunja mende koloojuti, ii moju me qaago?

20 Onjoangiaa bunjaga qaagoto, Kraistnonj iwoi somatanonj sewanjia mero iwaa bunja koloogi. Kawaajonj selegianonj mono nanamemenj soraaya anji Anutuwaa qabunyanonj seinj kemma. Kianj.

7

Loemba ano gbaworo saraj laaligo rara

1 Onjo qaa tosaanja onj qisigiti, ii jenj asarimana. Ejanonj emba mende menj gbaworoga laligoji, ii saanonj.

2 Ii awaa koloojato, sele busuwaa siinanonj serowilinj ambubotiwaaajonj onjo motomotoonj mono anja anja loemba agiminj aonj laligowu.

3 Ejanonj mono embiaa siinja so loemba laaligowaa arenja otaawa. Embianonj kaanagadeenj mono loyaa siinja otaanj laligowa.

4 Embiaa selianonj mono anjaa bunjaga mende kolooro anja ii mende galenj komakejato, loyanonj ii galenj komakeja. Loyaa selianonj kaanagadeenj anjaa bunjaga mende kolooro anjasiri mende galenj komakejato, embianonj ii galenj komakeja.

5 Kawaajonj oroangara mono mende anjonj koma aonj laligowao. Yangorodeenj uumotoonj ama pondanj qamakooli gawonj mewojonj saanonj anja anja laligowaoto, kamanj tosaanja kaenj laligonjo mono mombo mindirinj motoonj

* 6:19: 1 Kor 3.16; 2 Kor 6.16

liligowao. Ugara saanon mende galen koni Satanon angobato menj orono singisongonon kamaan uruwabotiwaaajon mono iikaen ama liligowao.

⁶ Kaen ambaotiwaaajon saanon jejento, jojopan qaa kaanja ii mende ama onjonjen.

⁷ Niinon ejemba korebore nii kaanja masaraja liligowutiwaaajon mojento, onjo tosaanja Anutuwaa gawon memewaa momo kalen kaanja ii mende menj ligoju. Anutunon momo kalenja mendeeno motomotoon nononon ii me ii anja anja bunja qen aon ligojon.

⁸ Loemba mende koloon malo ligojuti, onjojon kokaen jejen: Ononon nii kaanja toroqen loemba mende koloon solanja ligowuti, ii mono awaa kolooja.

⁹ Awaa koloojato, loemba koloowombaa uugia gere jero ligowubotiwaaajon mono saanon loemba koloogi afaangowaa. Kawaaajon yononon uugia galen kombombaaajon amamaajuti een, mono saanon loemba koloowu.

¹⁰ *Loemba ligojuti, onjojon kokaen jen kotojen, niinondeen qaagoto, Ponjon anjo mono qaa koi jeja: Embianon loya mende mesaowa.

¹¹ Kaen jejato, kilen loya mesaowaati een, mono eja mon mende menj een ligoowa me loyawo mombo amin moma somonjon aon ligowao. Kaanagadeen loyanon embia mende mesaowa.

¹² Ii Pombaa qaagato, loemba tosaanja onjo gejanonogia ii Ponjon mende jejato, neeno ii

* **7:10:** Mat 5.32; 19.9; Maak 10.11-12; Luuk 16.18

kokaen jejen: Uumeleen eja mombaa embianon uuta mende meleema kilen iwo laligomambaajon moji, iinon mono embia ii mende mesaowa.

¹³ Kaanjadeen uumeleen emba mombaa loyanon uuta mende meleema kilen iwo laligomambaajon moji, iinon mono loya ii mende mesaowa.

¹⁴ Iikawaa kania ii kokaen: Mombaa loyanon uumeleembaa gadokopa ejaga kolooro Anutunon ii kilen uumeleen embiawo qokotaajiwaajon ama tak koton muro soraaya kolooja. Kaanjadeen mombaa embianon momalaaria qaagoto, uumeleen loyawo qokotaajiwaajon ama Anutunon ii tak koton muro soraaya kolooja. Monon soraaya mende koloonagati een, meraboragaranon mono Anutuwaawa sopa seleengen laligowuyaga. Kaen laligowuyagato, Anutunon motoon tak koton ononotiwaajon mono soraaya kolooju.

¹⁵ Soraaya koloojuto, monon mende moma laarin loya me embia mesaomambaajon mojati een, mono saanon mesaowa. Kaen kolooro noo qaananon uumeleen alanana ii mende somongowaa. Anutunon onjo luaenon laligowutiwaajon onono.

¹⁶ Emba, gii loga uu kuun muna uuta meleembaa me qaagoti, ii mono nomaen monaga? Me eja, gii embaga uu kuun muna uuta meleembaa me qaagoti, ii mono nomaen monaga? Kawaajon mono luaenon laligowu. Kian.

Anutunon ononotiwaawa so mono toroqen laligowu.

17 Poŋnoŋ motomotooŋ oŋoo laaligogiaa aren ano loemba me masaraŋa laligogi Anutunoŋ oŋoonoti, iikawaa so mono toroqen laligoŋ laaligogiaa kania mende utegowu. Uumeleen kanagesoya kanagesoya liligoŋ gomaŋ so kaen jen koton oŋomakejen.

18 Anutuwaa aiweseya eja mombaa selianoŋ kotogi laligoro kaŋa oonoti een, ii mono kotomambaajoŋ mende kaparaŋ komba. Anutuwaa aiweseya mombaa selianoŋ mende kotogi laligoro kaŋa oonoti een, mono ii kotowutiwaaajoŋ mende kaparaŋ komba.

19 Anutuwaa aiweseya selenananonŋ kotogita eja me mende eji, iikanonŋ Anutuwaa jaanonŋ iwoi omaya koloojato, jojopaŋ qaaya ten koma otaaniŋ iikanonŋ mono hoŋawo kolooja.

20 Anutunoŋ oŋoono kambaŋ iikanonŋ loemba me masaraŋa laligogiti, oŋo motomotooŋ mono iikawaa so toroqen laligowu.

21 Mombaa welenqeŋeŋe omaya koloona Anutunoŋ goonoti een, iikawaajoŋ mono majakaka mende ama laligowa. Uuga meleema saanonŋ solaŋa kolooŋ gawonŋ moŋ mokolonagati een, ii mono saanonŋ mokoloowa me uuga afaaŋgoro saanonŋ toroqen welenqeŋeŋe omaya laligowa.*

22 Ii kokaembaajoŋ: Moŋnoŋ welenqeŋeŋe omaya kolooro Poŋnoŋ kaen oono uuta meleeno siŋgisoŋgoyaa kasia isano solaŋa kolooŋ laligoja. Kaanjadeen moŋnoŋ solaŋa kolooro Poŋnoŋ

* **7:21:** Qaa kawaa kania moŋ ii kokaen: Uuga meleema saanonŋ solaŋa kolooŋ gawonŋ moŋ mokoloojaŋi een, gii saanonŋ toroqen welenqeŋeŋe omaya laligowa.

kaan̄a oono uuta meleeno iyan̄aa ain̄a qaagoto, Kraistwaa jeta teŋ kombaatiwaa kasan̄oŋ nama welen̄a qeŋ laligoja.

²³ Kraistnoŋ tawa somatan̄oŋ sewangia mero laligojutiwaajon̄ mono balon̄ ejemba yoŋoo qaa baatan̄oŋ kema keegia moma welen̄qeqegia omaya koloon̄ laligowubo.

²⁴ Kawaajon̄ uumeleen̄ alauruna, Anutunon̄ on̄oono kambaŋ iikan̄oŋ solan̄a kasagia qaa me welen̄qeqe togiaa kasa gbadon̄oŋ laligogiti, on̄o motomotoon̄ mono iikawaa so Anutuwwa jaanon̄ toroqen̄ laligowu. Kian̄.

Gbaworo saraŋ ano malo yoŋoo gejanono qaa-gia

²⁵ Emba saraŋ jumun̄a† on̄oo gejanonogia ii Poŋnoŋ mende jeŋ kotoŋ mojeŋ. Kawaajon̄ Poŋnoŋ kian̄komun̄ nono qaana lan̄ qaagoto, moma laarin̄ non̄gi sokon̄jiwaa so jeŋkejeŋi, mono iikawaa so gosin̄ neenaa momonan̄oŋ kokaen̄ jemaŋa:

²⁶ Kakasililin̄ kamban̄a dodowijiwaajon̄ eja gbaworo emba saraŋ laligojuti, kuuya on̄onon̄ mono iikawaa so toroqen̄ laligogi awaa koloowaa. Kaen̄ romon̄gojeŋ.

²⁷ Emba meŋ laligojan̄i een̄, embaga mesao-mambaajon̄ mende janjarin̄ riiwa. Embaga qaa masaraŋa laligojan̄i een̄, mono embawaajon̄ mende mon̄gamba.

²⁸ Kilen̄ emba mewaati, iikan̄oŋ mono singison̄goyawo mende koloowaa. Kaan̄iadeen̄ emba saraŋoŋ eja mewaati, iin̄oŋ singison̄go

† 7:25: Olon̄kalu mende qegeta

mende ambaa. Singisonggo qaagoto, iikaanja ambuti, iyonononj mono selegianonj kakasililinj mamaga mokoloowuya. Onononj ii mokoloowubotiwaaajonj mono anjonj koma onjomambaajonj mojenj.

²⁹ Kaenj moma gejanonogia jejento, kilenj qaa monj kokaenj injimana: Uumeleenj alauruna, Ponj kawaatiwaa kambananonj torijiwaaajonj ama emba menj laligojuti, onononj mono kaanagadeenj kambanj kokainonga kanainj embagia qaa tani kaanja koloonj laligowu.

³⁰ Wosobiri moma saajuti, onononj mono mende saabutiwaa tani kaanja koloonj laligowu. Uugia qeangoro aisoojuti, onononj mono mende aisoowutiwaa tani kaanja koloonj laligowu. Iwoi sewanja mejuti, onononj mono ii mende buna qenj aowutiwaa tani kaanja koloonj laligowu.

³¹ Namononj kambanj kokaamba arenj otaanj laligonkejuti, iikanonj mono aliwaatiwaa so kolooja. Kawaajonj balombaa ilawoilaya konkororo ama gawombaajonj amakejuti, onononj mono iikanonj uugia somonjonkejiwaa tani kaanja mende koloonj laligowu.

³² Ono balombaa lombotaaajonj majakakagia qaa laligowutiwaaajonj mojenj. Ejemba masaraja laligoji, iinonj mono Pombaa ilawoilawaajonj majakaka momakeja. Ii moma “Nomaenj ambe Pombaa uutanonj qeangoro sokonaga,” anaajonj kaenj jenkeja.

³³ Kaenj jenkejato, emba menj laligoji, iinonj mono balombaa ilawoilawaajonj majakaka mo-

makeja. Ii moma “Nomaen ambe embanaa uutanon qeangoro sokonaga,” anjaajon kaen jenkeja.

³⁴ Ponjon leegen embianon leegen awarangon momoya horori uutanon deeno laligoja. Kaanjadeen emba loya qaa ano emba saran masaranga laligojaoti, iyoronon mono Pombaa ilawoilawaajon majakaka momakejao. Ii moma “Nomaen ambe unana ano sele busuna soraaya kolooro Pombaajon sokonaga,” iyangaraajon kaen jenkejao. Kaen jenkejaoto, eja men laligoji, iinon mono balombaa ilawoilawaajon majakaka momakeja. Ii moma “Nomaen ambe lonaa uutanon qeangoro sokonaga,” anjaajon kaen jenkeja.

³⁵ Onjoangia ilaan onjomambaajon moma gejanono qaa ii ononjen. Ii tosaanga kasa kaanga somongon onombe lombo mokoloowutiwaajon qaagoto, kania kokaembaajon ii ononjen: Niinon onjo nanamemen dindiņa otaan uudendeen qaagoto, pondan Pombo qokotaan nama kotiiwutiwaajon mojen. Kawaajon gejanono qaagia ii injiojen. Kian.

³⁶ Eja monjon emba sarambo bunja qen aon laligonjo mesaomambaajon romongoji, iwaa goro qaa ii kokaen jemaņa: Eja iikanon kokaen romongon jeja, “Emba ii men sili awaa mende ama mumambo.” Kaen jero emba mewaatiwaa siinņa moma kotiiro embawaa gbania eja memewaa so kolooji een, iinon mono saanon siinņa otaan agimin aori sokombaa. Iikaanņa kanon singisonjogyawo mende koloowaa.

³⁷ Mende koloowaato, ejanon emba ii mende

mewaatiwaa qaaya aŋaa uutanonj somonjonj moma kotiiji, iikawaajonj kokaenj jemaŋa: Monjonj eja ii qaanonj mende kuuro osijato, saanonj aŋaa siinja otaaro qaa monjonj mende somonjoji, eenj, iinonj mono saanonj aŋaa siinja otaanj emba ii mende mewa.

³⁸ Kaenj kolooro emba saraŋj mewaati, iwaa silianonj mono dindiŋa koloowaato, ii mende mewaati, iinonj mono kana awaa soro otaawaa. Kianj.‡

³⁹ Embanonj loyanonj jaawo laligowaatiwaa so menj aoawaa qaayanonj somonjoro laligojato, loyanonj komuwaati eenj, qaa iikanonj kaanjiadeenj komuro saanonj eja siinjanonj jewaatiwaa so mewaa. Uumeleembaa gadokopa ejaga qaagoto, eja Pombo qokotaaji, iigadeenj mewaa.

⁴⁰ Saanonj eja menj korisoro qerewenja mokoloowaato, toroqenj masaraŋa laligowaati eenj, mono uukoisoro honja mokolonj aisoonkebaa. Niinonj qaa ii gosinj kaenj jejenj.

‡ **7:38:** 36b Eja monjonj borata eja mumambaajonj uuwoi moji, niinonj iwaa gejanono qaa kokaenj jemaŋa: Maŋanonj kokaenj romonjonj jeja, “Borana muŋ sili awaa mende ama mumambo.” Kaenj jero borataa gbania eja memewaa so kolooro eja mumamba siinja moma kotiiji eenj, iinonj mono saanonj siinja otaanj eja muro mero sokombaa. Maŋanonj iikaanja kanonj singisonjo mende ambaa. 37b Mende ambaato, maŋanonj borata eja mende mubaatiwaa qaaya aŋaa uutanonj somonjonj moma kotiiji, iikawaajonj kokaenj jemaŋa: Monjonj maŋa ii mende kuuro osijato, saanonj aŋaa siinja otaaro qaa monjonj mende somonjoji eenj, iinonj mono saanonj siinja otaanj borata anjonj komba. 38b Kaenj kolooro bora saraŋa eja mubaati, iwaa silianonj mono dindiŋa koloowaato, ii mende mubaati, iinonj mono kana awaa soro otaawaa. Kianj.

Anutuwaa Unʻayanonʻ noo uunanonʻ kaanʻagadeenʻ laligoji, iikawaajonʻ mono kaenʻ romonʻgonʻ jejenʻ. Kianʻ.

8

Nene tando lopiombaa nandunʻ aana ii newonʻa me qaago?

¹ Onʻo nene tando lopiombaa nandunʻ aana kawaa tere oogi gejanono kokaenʻ jemaʻna: Uu-jopanonʻ mono ilaanʻ onʻombaa. Niinonʻgiinonʻ jegi tosianonʻ kokaenʻ jenʻkeju, “Kuuya nonononʻ tando lopiombaa kanagia moma yagoninʻ omayaa kolooja.” Qaa ii honʻabonʻaga kolooji, ii mojonʻ. Onʻo momo kaania jenʻ laligogi uugianonʻ waaro konʻainʻ kaana terereenʻ awelegonʻkeju. Kaenʻ ama deema sisau laligoju. Kana qaa wana ii uu-jopa. Kana iikaana kanonʻ mono ananaa uunana meagonʻ menʻ kotiinʻ aowonʻa.

² Monʻnonʻ “Qaa mombaa kania moma yagojenʻ,” ii jetanonʻ jeji, iwaa momakootoya honʻanonʻ mono mende kolooro toroqenʻ tompinʻ laligoja.

³ Ii qaanondeenʻ jejato, monʻnonʻ Anutu uutanonʻ jopagonʻkeji, Anutunonʻ mono iwaajonʻ moro honʻa kolooja.

⁴ Nene tando lopionʻ yonʻoojonʻ nandunʻ angiti, ii newonʻa me qaago? Qaa kokaenʻ jenʻkeju, “Tando lopionʻ ii benʻ honʻa mende laligojutiwaa kaisaregia kolooju,” ano qaa monʻ ii kokaenʻ, “Anutu motoonʻgononʻ laligoja. Alia monʻ qaago.” Qaa woi ii onʻiaga koloojaoti, ii mojonʻ.

⁵ Qaa iikawaa kania ii kokaenʻ, “Ome benʻa benʻa,” qagia kaenʻ qamakejuti, ii mamaga

laligoju. Sombinon me balonon laligojuti, ii saanon mende mojon. Onanon omejiilan, ben ano eja pon ii mamaga laligoju.

⁶ Ii laligojuto, ii kilen Anutu motoonggo iinondeen ananaa bejnana ano Manjana koloaja. Iinon iwoi kuuya mokoloooro asugiro. Laaligonana iwaajon laligowombaajon ama nonono laligojon. Kaanagadeen Pon motoonggo Jiisas Kraist laligoja. Iinon Anutu ilaaro iwoi kuuya mokoloori. Nonono kaanagadeen ilaan nonono laligon kotiinkejon.

⁷ Kaen moma laarijonto, ejemba kuuyanon momakooto kaanja ii mende menj laligoju. Ii qaagoto, tosianon wala tando lopion waegia menj moma kotiigitiwaajon ama koi kaananon kaanagadeen toroqen nene tando lopiombaa nandun aanja ii nen iikaanja kanon afaangon bejurugia ii romongon laligoju. Uugianon looloria kolooro uuwoi ama negi uugia iikanon menjerenjonkeja.

⁸ Menjerenjonkejato, nenenon nunuama Anutuwaa kosianon mende nonoomakeja. Nene singi laligowonati, iikanon tiwitiwilaa mende mokoloowona. Nene nen laligowonati, qabunanananon iikanon mende somariiwaa.

⁹ Ii kilen nene kuuya newombaajon afaangojuti, ononon mono jeubaba lan laligowubotiwaajon galen menj aon laligowu. Jeubaba kaen laligogi tosianon injiima uugia looloria kanon boliro kamaan unuwabo.

¹⁰ Kawaa kania ii kokaen: Giinon momakooto hona menj laligon afaangon tando lopion jigoyanon kema rama nembanene nena alaga monjon

giiro kokaen bimoowaa: Uutanon looloria kolooro uuwoi anji, iinon kaen giima utanon waaro afaanjon nene tando lopiombaa nandun aana ii neŋ kamaan qenaga.

¹¹ Goo momakootoga hona kanon mono geengaa uumeleen alaga kuuro uuwoi qaganon looloria koloojiwaajon mono afaanjon neŋ kamaan qenaga. Kraistnon iwaajon ama komuroto, nene ii neŋ kaen kamaan qeŋ tiwilaaro mende sokombaa.

¹² Tiwilaawaato, uumeleen alaurugia kaen men bolin onoma uugia looloria ii qeŋ kondeema singisonjo amakejuti, iikaana kanon mono Kraist iyaŋa qotogon singisonjo amakeju.

¹³ Kawaajon niinon nene moŋ newe iikanon uumeleen alana kongoro muro kamaan qeŋ singisonjo anji eeŋ, niinon mono kamban moŋnon nene ii mende toroqen nemaŋa. Niinon alana jolonjon kongoro mumambotiwaajon kaparan koma nanjeŋ. Kian.

9

Aposol nomaen koloowe sokonaga?

¹ Naa kasanon somonjon nono solana mende koloowenaga? Ononon gosin nonji aposol koloojen me qaago? Poŋnana Jiisanon asugin nono iibe me qaago? Niinon Pombaanon nanjon gawon mewe onjo mono gawon iikawaa hona kolooju.

² Poŋnon ajo aposol gawon nono iwo nama mewe onjo uugia meleema noo munjen aasona kolooju. Kawaajon tosianon gosin nonji aposol

mende koloowenagati een, ononon mono kanana iikaanja moma yagoju. Ii mono afaanjon nanjon jegi sokombaa.

³ Ejemba tosonianon noojon “Aposol mende kolooja,” jen ajoroon gemanon qeje ama no-makejuto, niinon mono onoonon sundu jen iikanon neenaa kanana nanjon jenkejen.

⁴ Kawaajon gere ano nembanene nonongi nejauruna yonowo men nej laligowonaga, iikanon mono soyanon koloonaga.

⁵ Piito, aposol tosaanja ano Pon Jiisaswaa kouruta yononon embaurugia momalaarigiawo unuama motoon kema kankeju. Niinon kaanagadeen iikawaa so ambenagati een, sili iikanon mono kana waleema qetetanowenaga me qaago? Ii qaago totoon.

⁶ Selewaa laaligoyanon onjo ejemba geria nanjon onomakejuto, nii ano Barnabas qaago. Noro gawombaa tawaya mende norongi een laligonkejo. Ii mogi sokonja me qaago? Tosianon uuwaa gawon megii tawa onongi selegiaa gawon mende menkejuto, noroojongadeen mono nanjonanjonara noronaro mokoloowotiwaajon jeju me?

⁷ Gawmambaa manjaqeqe gawon menkejuti, yonoononga mononon anaa laaligoya nanjon aon menkeja me qaago? Wain gawon komomakejuti, yononon kuuya iikawaa honja men nenkeju me qaago? Kaanideen bulmakao galen komakejuti, yononon kuuya iikawaa aju apuya nenkeju me qaago?

⁸ Qaa ii balon ejemba ananaa momonana

iikayadeen mondama otaanj mende jejento, Anutunonj kaanagadeen qaa iikayadeen Mooseswaa Kana qaanonj jeja.

9 *Mooseswaa Kana qaanonj Juuda nonoo gawonj meme silinana ii jenj asarinj kokaenj oogita eja, “Wiit dumunj kota ano kaawoya gosiwombaa-jonj bulmakao ejia wama kanj oonji dumunj tuunj qaganonj riinj rijijaankeji, iwaa qaa oota mono mende mejugowu. Kaenj wagigi saanonj nene kitia nero sokombaa.” Kawaa so kasunonj tiwojunj menj oro metogoro qenj nene kitia mugi nero sokombaa. Anutunonj kasu bulmakao yonoojonj majakaka mende moma kaenj jeja. Ii qaago.

10 Orowaajonj qaagoto, qaa ii mono nonoojonj jero eja. Qaa ii nonononj kokaenj ambombaajonj ama oogita eja: Kinononj gawonj tetebaro meji, iinonj mono honj koloowaatiwaa-jonj jejeromonromonj qaganonj gawonj menjkeba. Kaanagadeen dumunj ton-tononj qenj honj ano kaawoya gosiji, iinonj mono bakaya menj newaatiwaa mamboma gawonj menjkeba.

11 *Nonononj uuwaa qaa kota batugianonj qosoma kororoonj laligoninj onononj laaaligowaa nanjononjgo iwoi mende nononji gamuyawo koloonjkeja. Niinonj menj qeangonj onombe onononj iikawaa kitia meleema nonji soyanonj koloowaa.

12 Tosianonj batugianonj uuwaa gawonj megij nanjonj ononji soyanonj kolooji eenj, nii mono so ii uugunj nanjonj nonji sokombaa. Kitia ononinj iikawaa kitia nononji so konagato, niinonj iikaanj ambutiwaaajonj mende qisinj onombe.

* 9:9: Dut 25.4; 1 Tim 5.18 * 9:11: Room 15.27

Kraistwaa Oligaa Buᅇa qaa seiwaatiwaa kania somoᅇgowombotiwaajoᅇ mono iwoi nonombutiwaajoᅇ mende qisiᅇ oᅇonoᅇ. Qaagoto, nononanodeeᅇ mono kaparaᅇ koma kotiᅇ lombo kuuya bosima laligoᅇiᅇ.

¹³ *Qaa koi mono romoᅇgowu: Jiwowon jigoᅇoᅇ gawoᅇ meᅇkejuti, iyoᅇonoᅇ mono jigo iikaᅇoᅇa nembaneᅇgia meᅇ neᅇkeju. Siimoloᅇ oᅇoᅇ alatawaa gere bolaa galeᅇ kombutiwaajoᅇ kuuoᅇ oᅇoᅇgi nanjuti, iyoᅇonoᅇ eᅇemba nene nanduoᅇia alataᅇoᅇ aᅇgi nene iikawaa kitia tosia ii iikaᅇoᅇa buᅇa qeᅇ aᅇkeju.

¹⁴ *Qaa iikawaa so Poᅇoᅇoᅇ kaᅇaᅇgadeeᅇ jeᅇ kotoᅇ qaa kokaeᅇ jero, “Oligaa Buᅇa jeᅇ seigi eᅇembaᅇoᅇ mobuti, iyoᅇonoᅇ mono Oligaa Buᅇawaa kitia kotiᅇ nanduoᅇ aᅇgi laaligoᅇiaa naᅇoᅇoᅇaᅇgioᅇia mokoloᅇoᅇ laligoᅇu.”

¹⁵ Niinoᅇ saanoᅇ qaa iikawaa so romoᅇgoᅇoᅇ uuwaa gawoᅇ meᅇ tawa nombutiwaajoᅇ qisiᅇ oᅇombenaᅇgato, kotiᅇ nanduoᅇ ambutiwaa qaa kuuya ii mesaowe. Moneᅇ ambutiwaa qaa oᅇjeᅇi, ii oᅇonoᅇ kaeᅇ ama nombutiwaajoᅇ mende oᅇjeᅇ. Tawa memambaajoᅇ romoᅇgowe bimooro koomuwaajoᅇ mobe afaᅇoᅇjoᅇa. Neenaajoᅇ ii qaa omaya qaagoto, tawa mende nombutiwaa qaaya ii mono selena mepeseeᅇ jeᅇjeᅇ. Noonoᅇ qaa ii moᅇoᅇoᅇ me moᅇoᅇoᅇ qewagomambaajoᅇ amamaaro laligoᅇmaᅇa.

¹⁶ Oligaa Buᅇa jeᅇ seiᅇkejeᅇi, iikawaajoᅇ selena mepeseemambaa so mende kolooᅇeᅇ. Niinoᅇ Anutuwaa jeᅇkooto baataᅇoᅇ laligoᅇ ii jeᅇ

* **9:13:** Dut 18.1 * **9:14:** Mat 10.10; Luuk 10.7

seimambaa so koloojen. Gawon ii mono mesao-mambaajon amamaajen. Oligaa Buna mende jen seiwenagati een, iikawaajon lombonon qananon uro niima ilipizi jewutiwaa so koloowenaga.

¹⁷ Neenaa siinjaajon gawon ii meweengon mewenagati een, mono saanon tawa nombutiwaajon mambombenaga. Kaento, Anutunon kuun nono neenaa ainna mende otaan Bunaya galej komakejen i een, ii mono Anutunon moma laarin noma gawon nono laligojeniwaa so menkejen.

¹⁸ Kaen kolooro naa iwoinon mono tawana koloonkeja? Oligaa Buna jen sein ii sewana qaa amakejeni, iikanon mono noo tawana koloonkeja. Anutunon gawonaa kitia nombutiwaajon jen kotooro Buna Terenon eji, qaa iikawaa so tawawaajon mende kaparan komakejen.

¹⁹ Ejemba monon me monon mende somonon nono saanon neenaa ainnon laligowenagato, ii kilen neena men kamaan aon laligojen. Ejemba kuuyanon uugia meleembutiwaajon kaparan komakejen. Kaen ambutiwaajon ejemba kuuya welenjia qen laligojento, seiseiya yononon kilen Kraistwaa bunaya mende koloowutiwaa so koloaju.

²⁰ Juuda yononon uugia meleembutiwaajon ilaan onoma batugianon Juuda tani koloon laligowe. Mooseswaa Kana qaa baatanon laligojuti, iyononon uugia meleembutiwaajon ilaan onoma neeno Kana qaa kawaa baatanon mende laligon kilen qaa iikawaa gbadonon

somonjon nonjiwaa tani koloon batugianon laligowe.

²¹ Mooseswaa Kana qaa mende moma laligojuti, iyononon uugia meleembutiwaajon ilaon onoma batugianon Kana qaa mende moma laligojeniwaa tani koloon laligowe. Neeno Anutuwaa Kana qaawaajon tompin mende laligojento, Kraistwaa Kana qaa baatanon kema ii ten komakejen. Ii kilen yonoo batugianon Anutuwaa Kana qaa mende mojen tani koloon laligowe. Ejemba seiseiyanon uugia meleembutiwaajon kaen ama laligowe.

²² Momalaarigianon looloria laligojuti, iyononon uugia meleema kotiiwutiwaajon ilaon onoma batugianon looloria tani koloon laligowe. Ejemba tosaana naa afaanaga kana iinon me iinon uugia meleembutiwaajon ilaon onoma ejemba kania kania yonoo batugianon tani kania kania ama laligowe.

²³ Tani kuuya ii Oligaa Bunanon seiwaatiwaajon amakejen. Seiro kotumotueyanon neenaa qananon uro neeno kaanagadeen oyanboyan koloomambaajon ama kaen amakejen.

²⁴ Qaa koi mono romonjowu: Kuu aamba kambaanon kuuya yononon haamo ambutiwaajon esungia men kululuun kemakejuto, motoonngo mononon mono haamo ama tawa mewaa. Ono mono motoonngo iikawaa so bobogarin kema tawa mewombaajon kaparan koma laligowu. Mono iikawaa so momalaari koma gbilin laligowu.

²⁵ Ejemba aangolenon haamo ambombaajon kemakejuti, iyononon mono kuuyanon iyanjia

tororo galeŋ koma aowombaajon koma gbilinjeju. Yoŋonon kasaronon juquma gororonŋowaati, iikayadeen mewombaajon kaparan komakejuto, nononon ila wage mende aliwaati, mono tawa ii mewombaajon kaparan komakejon.

²⁶ Kawaajon niinon lansan kema koma kan koma mende bobogariŋ kemakejen. Borona kuma manja lansan mende qeŋkejento, kuu aan alauruna haamo ama onomambaajon mono dindinagadeen tororo qeŋkejen.

²⁷ Niinon ejemba tosaanja Buŋa qaanon uugia kuun laligowe tegoro Anutunon mono gema nuro neeno ilawage mende memambo. Kawaajon mono neenaa sele busuna mindinon tororo koma gbilin galeŋ komakejen. Kian.

10

Israel wala laligogiti, iyoŋoonon galeŋ meme qaa

¹ *Oo uumeleen alauruna, Israel nonoo ambosakonananon Mooseswaa gematanon otaan kagi iwoi kolooroti, iika-waajon poumapou laligowubo. Kawaajon Israel nonoo kananana kokaen toroqen oomaŋa: Yoŋonon kuuya koosu baatanon kan laligon Kowe Osoga kotogi yoŋoononŋa moŋnon moŋ mende tiwilaaro.

² Anutunon oomuluya koosunon ano kowenon ano ii koton kan kuuyanon uugia meleema Mooseswaanon kanageso koloogi.

³ *Kaen koloon kuuya yoŋonon uuwaa nene

* **10:1:** Eks 13.21-22; 14.22-29 * **10:3:** Eks 16.35

iikayadeen mokoloon neŋ laligogi.

⁴ *Kaanagadeen kuuya yoŋonon uuwaa apuya iikayadeen mokoloon neŋ laligogi. Uuwaa apuya ii jamo somata moŋnon onjotaan kanagianon karoti, mono iikanonŋa mokoloogi. Jamo somata ii Kraistwaa sareya.

⁵ *Kaen laligogito, ii kilen Anutunon kanageso honŋa yoŋooŋonŋa uukorisoro mende moma laligoro balon qararanŋkonŋonon tiwilaagi qamogianon qeqelalan en gisaagi.

⁶ *Kaen kolooroti, ii ananaa gejatootoonanaga kolooja. Anutunon mono sare ii nonooŋon ama ano galen meme qaananaga kokaen kolooja: Yoŋonon uugia mende galen koma bologa mewombaajon koposonŋogiti, nononon mono iikawaa so ama tiwilaawombo.

⁷ *Kaanagadeen Israel yoŋoononŋa toŋianon tando lopion waegia meŋ mepeseen laligogiti, ononon mono iikawaa so ama laligowubo. Yoŋooŋon Buŋa Terenon qaa kokaen oogita eja, “Kanageso yoŋonon neŋ korisoro ama ajoroon rafi uugianon waaro iikanon meleema gejajomban kokaen kolooro: Yoŋonon rii gbawe oron apu kotiga neŋ serowilin lan anŋi.” Qaa kaen eja.

⁸ *Yoŋoononŋa toŋianon serowilin anŋi Anutuwaa irinŋonŋoonŋaajon ama ejemba 23,000 kawaa so ween motoonŋowaa uutanon komun kamaagi. Nononon mono tosaanŋa yoŋoo so serowilin ambombo.

* **10:4:** Eks 17.6; Jan 20.11 * **10:5:** Jan 14.29-30 * **10:6:** Jan 11.4
 * **10:7:** Eks 32.6 * **10:8:** Jan 25.1-18

9 *Kaanagadeen Israel yonoononga tosonian Pon iijongogi mokolen yononon injigi komugi. Nononon mono tosaana yonoo so Pon iijonggo wombo.

10 *Yonoononga tosonian galenurugia njindin-nduru jenmeesan ama gema unun laligogi men tiwitiwilaa gajobanon mono unuro komugi. Nononon mono tosaana yonoo so njindin-nduru jenmeesan lan ama laligowombo.

11 Kaen kolon ononoti, sareqaa ii mono ananaa gejatootonanaga kolooja. Namonon laaligowaa kamban tetegoyanon kan kuun nonono laligojoni, sundu ii mono nonoojon ama oogi galen meme qaananaga kolooja.

12 Kawaajon nama kotiimambaajon jejani, gii mono kamaan guwabotiwaajon ama galen men aon laligowa.

13 Angobato qagianon umakejuti, iikayadeen mono balon ejemba kuuya nonoo qanananon umakeju. Angobato tania mon mokoloowuyaga, iikanon esungianon mende sokombaatiwaajon kamaawuyagato, Anutunon qaaya somongorotiwaa so ii pondan otaan amakeja. Iinon angobato Toya angon kono angobato esungia mende sokombaatiwaa so ii ama onomambaajon amamaankeja. Kawaajon angobato mogi Anutunon esuna onoma iikaana kanon olon kombombaa kana kaanagadeen meleun onono kolonkeja. Kawaajon ononon balombaa angobatoya iikanon saanon kotiin haamo ambutiwaa so kolooju. Kian.

* 10:9: Jan 21.5-6 * 10:10: Jan 16.41-49

Tando lopiombaa lomban ano Pombaa samon kowoga

¹⁴ Kawaajon wombo alauruna, tosonian tando lopion waegia men mepeseen onomakejuto, ononon ii kok koma mesaowu.

¹⁵ Niinon momo ejemba akadamugiawo koloojutiwaa so qaa jemanati, ii mono onjoangio gosin iikawaa hona mokoloowu.

¹⁶ **“Pombaanon samon newona,”* kaen jen kotumotuwaa qambiwaajon Anutu dangisen jen qama koolin qambi iikanona nenkejon, iikanon mono Kraistwaanon toroqen saya nenkejon. Bered moton iikanona nenkejon, iikanon mono Kraistwaanon toroqen busuya nenkejon. Iikawaajon mono duduuwubo.

¹⁷ Kuuya nononon bered motoonjo iikanona nenkejon. Bered ii motoonjo koloojiwaajon ama mamaga nononon Kraistwaa hona motoonjo koloojon.

¹⁸ **Ono* mono Israel kanagesowaa laaligoya romongowu. Ejemba siimolon oowutiwaajon nene angi tosonian iikawaa kitia nenkejuti, iyononon alatanon toroqen gawona Anutuwaajon menkeju.

¹⁹ Qaa iikawaa kania hona ii mono nomaen jewnaga? Tando lopion onoojon bao qegi saya kamaaro siimolon onkejuti, iikanon honawo koloojiwaajon jeja me qaago? Tando lopion ii hona koloojutiwaajon jeja me qaago? Qaa kawaa kania ii nomaen?

* **10:16:** Mat 26.26-28; Maak 14.22-24; Luuk 22.19-20 * **10:18:** Lew 7.6

20 *Tando lopion ii hona qaagoto, uumeleem-baa gadokopa yononon kilen siimolongia omejiilan yonoojon oonkeju. Ii Anutuwaajon qaago. Niinon onjo ome yonowo toroqen laligowubotivaajon majakaka mojen.

21 Onjo Pombaa qambinonga ano omejiilan yonoo qambinonga ororon newombaaajon amamaawuya. Kaanagadeen Pombaa nene dun ano omejiilan yonoonon nene dun ii ororon toroqewombaaajon amamaawuya.

22 *Nanamemen kaanonon mono Pombaa uuta mero boliro irina soombaatiwaajon mojon me? Ku-usunananon mono Pon uugun uma laligojon me?

Nononana ainana mesaon Pon mepeseewonja.

23 *Tosianon kokaen jenkeju, “Nono saanon nononana jaajaa ainana otaan iwoi kuuya amakebona.” Qaa ii honagato, nanamemen kuuya kanon mono mende ilaan nonomakebaa. “Nono saanon nononana jaajaa ainana otaan iwoi kuuya amakebona,” kaen jenkejuto, nanamemen kuuyanon mono uunana mende nanjon menj kotiin nonomakebaa.

24 Monjon mon iyanajaanadeen romonjon qeangomambaaajon kaparan kombaboto, alaurutanon qeangowutiwaajon kaparan kono sokom-baa.

25 Oro ii me ii maaketnon ama qetegon nene mirinon (sii mirinon) sewana mewutiwaajon amakejuti, ii mono uuwoi mesaon nenkebu.

* 10:20: Dut 32.17 * 10:22: Dut 32.21 * 10:23: 1 Kor 6.12

Orowaajon ama uugianon menjerenjowabotiwaa qisiqisia mon mono mende ambu. Qaago!

²⁶ *Qaa iikawaa kania ii Buja Terenon kokaen oogita eja, “Balon ano iwoi kuuya kanon eji, ii Pombaa bujaga kolooja.”

²⁷ Mon Kraist mende moma laariji, iinon onoono iwaanon kembombaaajon moma kema ragi nembanene ii me ii jaagianon ama onombuti, ii mono uuwoi mesaon newu. Nenewaajon ama uugianon menjerenjowabotiwaa qisiqisia ii mono mende ambu. Qaago!

²⁸ Onoan giaajon qaagoto, “Nene koi tando lopion yonoo nandun aana kolooja,” monon kaen injjoroti een, ii injjoroti, iwaa uutanon boliwabotiwaaajon mono galen menj aon mende newu.

²⁹ Geengaa uuganon menjerenjowabotiwaaajon mende jejento, alagaa uutanon boliwabotiwaaajon ii jej. Niinon neenaa aironon iwoi ambe alanaa uutanon boliro gosin noma Anutunon qaana jen tegon kitia meleema nombabo. Een kaen mendeema aonin jawo kolooro mende sokonja.

³⁰ Niinon ejemba yonowo toroqen rama nengiaajon “Anutu dangisen!” jen oro nemanati, tosianon iikaan ambe niima iikawaajon gema nugi mende sokombaa. Orowaajon Anutu mepe-seejen, iikawaajon mono qaa tokoronkota jen nonji mende sokonja.

³¹ Kawaajon nene apu newuti, ano ii me iiambut, ii kuuya mono Anutuwaa qabunayanon seiwaatiwaaajon ama amakebu.

* **10:26:** Ond 24.1

³² Iwoi monꝝ mende anꝝi mombaa uutanonꝝ iikawaajonꝝ boliro momalaarianonꝝ zololongonꝝ kamaawabo. Juuda me kantri tosiaa ejemba me Anutuwaanonꝝ kanageso yonꝝoo batugianonꝝ mombaa uutanonꝝ mono onꝝoojonꝝ ama boliwabo.

³³ Niinonꝝ kaanagadeenꝝ iwoi kuuya amakejenꝝ, iikanonꝝ mono ejemba korebore uugianonꝝ qeangowaatiwaajonꝝ kaparanꝝ koma laligojenꝝ. Neenodeenꝝ qeangomambaajonꝝ mende nanjento, ejemba seiseiyanonꝝ qeangowutiwaajonꝝ janjarinꝝ riawe mombo letoma Siwewaa bunꝝa koloowutiwaajonꝝ kaparanꝝ komakejenꝝ. Kianꝝ.

11

¹ *Niinonꝝ Kraistwaa sili kaanꝝa amakejenꝝ, iikawaa so onꝝononꝝ mono noo silina otaanꝝ laligowu. Kianꝝ.

Emba onꝝononꝝ mono wanꝝgia esuunꝝ Ponꝝ mepeseewu.

² Niinonꝝ iwoi kuuya amakejenꝝ, onꝝo iikanonꝝ romonꝝgonꝝ nomakejutiwaajonꝝ dangisenꝝ jenꝝ onꝝonjenꝝ. Onꝝo kuma onꝝombetiwaa so qaana tenꝝ koma otaanꝝkejuti, iikawaajonꝝ mono mepeseenꝝ onꝝonjenꝝ.

³ Niinonꝝ onꝝo qaa koi moma kotowutiwaajonꝝ mojenꝝ: Kraistnonꝝ eja kuuya nonoo wanꝝnana kolooja. Ejanonꝝ embawaa wanꝝa kolooja ano Anutunonꝝ Kraistwaa wanꝝa kolooja.

⁴ Kawaajonꝝ eja onꝝo mono wanꝝkougia qetegonꝝ qama koolinꝝ Anutuwaa qaa jegi sokombaa. Eja

* **11:1:** 1 Kor 4.16; Fil 3.17

kuuyanon wanjia turun qama koolijuti, me Anutuwaa gejatootoo qaa jen asarijuti, Anutunon mono iyonoo momogiaajon moro gamuyawo kolooro iyanjia men kamaan aonkeju.

⁵ Kaento, emba monon wanja mende esuun qenjaaro ajoajoroonon qama kooliji me Anutuwaa gejatootoo qaa jen asariji, iinon mono loya wan kolooji, ii gamu qen mun iyanja men kamaan aowaa. Kaen ama wan juya kuuya motogi asuganon een laligowaatiwaa so koloowaa.

⁶ Embanon wanja mende esuui een, iinon mono wan juya kaanagadeen jero motogi sokombaa. Ii sokombaato, embanon wan juya jero motogi gamuyawo koloowabo. Kawaajon mono wanja esuun laligoro sokombaa.

⁷ *Embanon loyaa akadamuya koloojato, ejanon Anutuwaa unajanya ano akadamuya kolooja. Kawaajon ejanon mono wanja mende esuuro sokombaa.

⁸ *Ii kokaembaajon: Waladeen ejanon embanonga mende kolooroto, embanon ejawaanonja kolooro.

⁹ Anutunon eja ii embawaajon qaagoto, emba ii ejawaajon mokolooro laligoju.

¹⁰ Kania kawaajon ama embanon mono kusun baatanon laaligowaa aiweseya ii wanja esuun laligoro sokombaa. Kaen kolooro Siwe gajoba yononon godaqeqewaa sili awaa iimakebu.

¹¹ Kaen sokombaato, Pombo qokotaan laligin embanon mono ejawaa qaaya mende uugun

* **11:7:** Jen 1.26-27 * **11:8:** Jen 2.18-23

aŋaa aiŋanonŋ laŋ mende laligowa. Ejanonŋ kaanŋagadeenŋ embawaa qaaya mende uugunŋ aŋaa aiŋanonŋ laŋ mende laligowa.

¹² Embanonŋ ejawaa siitanonŋga kolooro kawaa so ejanonŋ kaanŋagadeenŋ embawaa goronŋ uutanonŋga koloonŋ laligojonto, ilawoila kuuyaa kondomondoo Toya ii Anutu.

¹³ Kawaaŋonŋ embanonŋ waŋa mende esuunŋ Anutu qama kooliro sokombaa me qaago? Qaa ii mono onŋoanŋgio gosinŋ somonŋgowu.

¹⁴ Anutunonŋ ejemba mokoloonŋ nonoma balononŋ motoonŋ laaligo arenŋgoroti, arenŋ ii iima gosinŋ sili koi kaanŋa mono moma asarijonŋ me qaago? Ejanonŋ waŋ juya mende motoro koriji eenŋ, iikanonŋ mono gamu qeŋ aoja.

¹⁵ Anutunonŋ embawaa waŋ juya koriga ii esuya koloowaatiwaaŋonŋ muro laligoja. Kawaaŋonŋ embanonŋ waŋ juya mende motoro koriji eenŋ, iikanonŋ mono akadamuya koloonŋ muja.

¹⁶ Monŋonŋ qaa kawaaŋonŋ niinonŋgiinonŋ amambaajonŋ moji eenŋ, niinonŋ iikawaaŋonŋ qaa motonŋgo kokaenŋ jemaŋa: Anutuwaanonŋ kanagesoya kanagesoya Anutu mepeseewombaajonŋ ajoroonŋkejuti, iyonŋononŋ mono nonowo uumotonŋgo ama sili iikayadeenŋ otaanŋ sili tosaanŋa togonŋkeju. Kianŋ.

Pombaa samonŋ toroya newutiwaa silia

Mat 26.26-29; Maak 14.22-25; Luuk 22.14-20

¹⁷ Onŋo uumeleenŋ ajoajoroononŋ ajoroonŋ kanonŋ mende qeanŋonŋkejuto, mono toroqenŋ kileqileenŋkeju. Kawaaŋonŋ niinonŋ mende

mepeseen onjonjento, aren ama jen koton onjonjen.

18 Qaa mutuya mon gejananon kemero kokaen mobe, “Ono uumeleen kanagesowaa ajoajoroonon ajoroonkejuti, iikanon mono batugianon angowowo amakeju.” Qaa ii jegi moma bakayagadeen hona kolooji, iikaen moma laarijen.

19 Batugianon deema tuun busubuusu анги Anutunon injiuro daen ononon momalaariwaa angotetenon nama kotiiwu ano daen ononon mende sokombuti, qaa iikanon mono asuganon koloonkeja. Iikawaajon uuwoi mende mojen.

20 Uumeleen ajoajoroonon ajoroonkejuti, iikanon mono Pombaa samon kowoga newombaa silia mende otaankeju.

21 Ii kokaembaajon jejen: Samon kowoga nenkejuti, iikanon ororon qaagoto, anja anja nene-gia men kanain lan negi tegoro tosianon toroqen wosogia injuro tosianon apu kotiga mamaga nen enkalolon kolooju.

22 Ee mirigia en ononja me qaago? Iikanon saanon nene ano apu newu. Anutuwaa uumeleen kanageso jejewili ama onombombaaajon moju me ejemba wanaya nembanenegia qaa ii men kamaan onombombaaajon moju me? Kawaajon niinon onjo mepeseen onomanjiwaajon moju me? Kaen qaago totoon. Mono nomaen jen onombe sokonaga?

23 Ponon qaa nonoti, niinon ononon kaanagadeen ii mobutiwaajon kokaen jemaņa:

Pon Jiisas memelolo men mugi gomantiinja kanon bered mero.

²⁴ Li men kotuegon dangisen jen moton kokaen jero, “Koi neenaa busunaga. Li onoojon ama togon ononjen. Li nen mono nii romogon noma laligowu.”

²⁵ *Kaen jero negi tegoro kaanjadeen qambi men kokaen jero, “Qambi koi mono soomongo gbilia kolooja. Noo sana koi kanon mono Anutuwaa soomongoya men kotiuro ewaa. Li nenkebutiwaa so mono nii romogon noma laligowu.”

²⁶ Bered ano qambi iikanonja nenkebuti, iikanon mono kaman so Ponon komuroti, iikawaa bunaya men asarin laligon ugi eleema karo tegowaa.

²⁷ Kawaajon monon bered me Pombaa qambi iikanonja arambaran qaganon neji, iinon mono Pombaa busuya ano saya men kamaan ama singisongoyawo kolooja.

²⁸ Kawaajon ejemba nononon ananaa uunanaa kania gosingo mono bered ano qambi iikanonja nenin sokombaa.

²⁹ Monon Pombaa busuya ano saya mende goda qen nembanene toon kaanja lan neji, Ponon mono iwaa qaaya jen tegoro lombo qaganon ubaa.

³⁰ Lan nen laligogitiwaaajon ama ejemba sei-seiyanon batugianon loorin ji mokoloogi mamaganon goron qen komudaborogi.

* **11:25:** Eks 24.6-8; Jer 31.31-34

³¹ Komudaborogito, ananaa uunana gosiwon-agati een, Anutunon qaanana gosin jen tegoro lombo mende mokoloowoŋa.

³² Ii mende mokoloowoŋato, Poŋnon qaanana gosin jen tegon kaen mono kambaŋ kokaamba mindiŋon nonomakeja. Kanagen jen tegon nonono ejemba uugia mende meleŋgiti, iyoŋowo ororon gere sianon kembombotiwaajon mono mindiŋon nonomakeja.

³³ Kawaajon uumeleen alauruna, nene newombaajon ajoroonkebuti, iikanon mono onjoanŋiaajon mamboma aon ororon nenkebu.

³⁴ Moŋnon wosoya kiji een, iinon mono iyanaa mirinon nembaneneya newa. Ajoroon lan negi Anutunon injiima qaagia jen tegoro lombo mokoloowubotiwaajon ii jejen. Qaa tosaŋa onjoonon kamaŋati, kambaŋ iikanon jen koton onjoŋa. Kiaŋ.

12

Gawon memewaa momo kalen yonoo kanagia

¹ Oo uumeleen alauruna, niinon Uŋa Toroyaa momo kalenŋa kalenŋa iikawaa qaawaajon poumapou laligowubotiwaajon mojen.

² Uumeleembaa gadokopa laligogiti, kambaŋ iikanon iinon me iinon horon onjoma unjano tando lopion omaya waegia men mepeseen laligogi. Kaen me kaen jen jinjaun kema lan laligogiti, ii saanon moju.

3 Kawaajon onjo qaa koi mobutiwaajon jejen: Anutuwaaw Unjayanon monj sololoooro “Jiisas qasuaajen,” qaa ii jemambaajon osiwaa. Kaanagadeen Unj Toroyanon eja me emba monj mende sololooon muji eenj, iinonj mono “Jiisasnon Ponja kolooon nonja,” qaa ii jemambaajon amaawaa.

4 *Gawonj memewaa momo kalenja ii kania kania koloojuto, Unj Toroya iinonj mono motoonjo kolooja.

5 Uumeleen kanageso welen qen onjombombaaajon gawonj kania kania menkejonto, Ponjonj mono motoonjo kolooja.

6 Welen qen onjombombaaajon Anutunonj kuusuna kuuya nonoojon mendeema nonono afaanjon kotiin gawonj menij honja kania kania kolooonkeja. Honja kuuya ii Anutuwaanonga kankejato, Anutunonj mono motoonjo kolooja.

7 Unj Toroyanon kanageso uunana nanjoro kotiiwombaaajon moma gawonj memewaa momo kalenja ninisaano honjanonj mono motomotoonj nonoononj kokaen me kokaen kolooonkeja:

8 Unj Toroyanon mombaa utanonj kemenj Anutu nemunj koma munj momakooto qaa jejewaa kalenja muja. Unj motoonjo iikanondeenj mono monj sololoooro momo qaita monj moma yagojiwaa kalenja bunja qen aoja.

9 Monjonj Unj motoonjo ii qokotaanj momalaariwaa kalenja bunja qen aoja. Toroqen monjonj Unj Toroya iikanondeenj qokotaanj menj qeeangowaa kalenja kalenja bunja qen aoja.

* 12:4: Room 12.6-8

10 Mombaajon angoletto memewaa esuna muja. Mombaajon Anutuwaa gejatootoo qaa jejewaa kalena muja. Mombaajon una ano ome mendeembombaa kalena muro una awaanon me omejiilan monnon sololoo laligoji, ii saanon gosinkeja. Mombaajon qaaya qaaya qaita mon jejewaa kalena muja. Toroqen monnon qaa qaita mon jero mombaajon ii meleembaatiwaa kalena muja.

11 Gawon memewaa momo kalen kuuya ii Una Toroyamotoongo iikanondeen mono sololoon moro sokonjiwaa so mendeeno kuuya nononon ana ana buna qen aon laligojon. Kian.

Kraistwaa selia motoongoto, kitiuruta mamaga.

12 *Sele busunana motoongo kolojato, kilen iikawaa uutanon sele kitiuruta ii mamaga koloju. Kitia kuuya ii mamaga kolojuto, kilen ii mindirin sele busu motoongo koloju. Kraistwaa selianon kaanagadeen mono iikawaa so koloja.

13 Kawaa kania ii kokaen: Una motoongonon mono kuuya nono sololoon koma konjoratin kanon mulu men nonono Kraistwaa sele busu motoongo kolojon. Nono Juuda me kantri tosiaa toya laligojoni, ananaa gawonana menkejon me tonana een welen qen onomakejon, ii kilen kuuya nono mono Una iikayadeen buna qen aonin uunananon kemero moma mujon.

14 Sele busunananon mono sele kitia motoongowaa so mende kolojato, iikawaa uutanon kitiuruta mamaga koloju.

* **12:12:** Room 12.4-5

15 Kananananonj kokaenj jenaga, “Nii boroga qaago. Kawaajonj sele busu mende toroqenj laligojenj.” Kaenj jenagati eenj, iikawaajonj mono kilenj sele busu mesaonj anodeenj mende laligonaga.

16 Gejanananonj kokaenj jenaga, “Nii jaaga qaago. Kawaajonj sele busu mende toroqenj laligojenj.” Kaenj jenagati eenj, iikawaajonj mono kilenj sele busu mesaonj anodeenj mende laligonaga.

17 Selenananonj kuuya jaa koloonagati eenj, qaa momowaa gejanananonj mono daenj ranaga? Kaanagadeenj jumunanonj geja koloonaga, iikaya moronj momowaa sewanananonj mono daenj ranaga?

18 Anja anja qaagoto, Anutunonj sele busu kiti motomotoonj ii arengonj moro sokonjiwaa so mindirinj onono sele busu motoonjgo kolooju.

19 Sele kiti kuuya ii kiti motoonjgo koloowuyagati eenj, mono nomaenj sele busu motoonjgo koloonaga?

20 Kaenj qaagoto, sele kitinana ii mamagato, sele busunonj motoonjgo kolooja.

21 Kawaajonj jaanonj borowaajonj kokaenj jemambaajonj amamaaja, “Nii goojonj mende amamaajenj.” Kaanagadeenj wanjonj kanawaajonj “Nii goojonj mende amamaajenj,” kaenj jemambaajonj amamaaja.

22 Simbirinsambaranj qaagoto, sele kitinana moninj looloria koloojuti, iyonononj qaongij jaawo laligowombaajonj amamaawonja.

23 Sele kitinana moninj qabunagiamakamaata koloojuti, ii mono esuuninj qabunagiawo

koloaju. Sele kitinana moniŋ gamugiawo koloajuti, ii mono tororo esuuniŋ ejemba jaagianon sokonja.

²⁴ Sele kitinana asuganonŋ qendeembombaaŋon gamu mende mojonji, ii mende esuuniŋ sokonja. Kaen amakejonto, Anutunonŋ sele kitia kitia mindirin somonŋon onoma kitia omaya ii qabuŋa somata muro ororonŋ koloaju.

²⁵ Sele busu kiti yonononŋ batugianonŋ juma angowowo men aowuboto, tani motoonŋo kalan koma aowutiwaajonŋ mono arengoro ororonŋ koloaju.

²⁶ Sele busu kitia mononŋ siimbobolo moji, tosaŋa kuuya mono iwo siimbobolo momakeju. Sele kitia mononŋ qabuŋa mokoloaji, tosaŋa kuuya mono iwo aisoonkeju.

²⁷ Onononŋ Kraistwaa sele busuya koloaju ano motomotoonŋ onononŋ mono iwaa sele kitiuruta koloaju.

²⁸ *Kawaa so Anutunonŋ ama onono uumeleen kanagesowaa gawonŋ kokaen menkeju: Wala tosaŋa kuunŋ onono wasiwasi eja aposol koloaju. Kawaa gematanonŋ tuunŋ woiya kuunŋ onono gejatootoo ejemba koloaju. Tuunŋ karonŋa yonononŋ boi qaqazu koloaju. Kawaa gematanonŋ tosianonŋ angoletto meme ejemba koloaju. Tosaŋa yonoojonŋ momo kalanŋ onono jia jia men qeangonkeju. Tosianonŋ afaangonŋ kotiin tosaŋa ala ilailaa ama onomakeju. Tosaŋa yonoojonŋ kalanŋ onono galenkonkonŋ gawonŋ menkeju. Tosianonŋ qaa qaita monŋ jenkeju.

* **12:28:** Ef 4.11

²⁹ Kuuya ononon wasiwasi eja aposol mende kolooju. Awawi totoon! Kuuya ononon gejatootoo ejemba mende kolooju. Kuuya ononon boi qaazazu kolooju me qaago? Kuuya ononon angoletoto meme ejemba kolooju me qaago?

³⁰ Ji menj qeangowombaa momo kalenja kalenja ii kuuya onononon eja me qaago? Kuuya onononon qaa qaita monj mende jenkeju. Qaago. Qaaya qaaya qaita monj jegi onjo kuuya ii meleembombaaajon afaangoju me qaago?

³¹ Onononon mono gawonj memewaa momo kalenja kalenja awaa soro ii bunja qen aowombaaajon awelegonkebu. Kaen awelegogi niinonon kana awaa soro qendeema iikawaa momo kalenja ii kokaen jen asarimaña:

13

Uunonj jopagonj aoaowaa kalenja

¹ Niinonon ejemba ano Siwe gajoba yonoo qaaya qaaya qaita monj kanonj qaa jen laligowenagato, uujopananon mende kolooji eenj, mono kilenj kokaen koloowenaga: Gonj qegi gonjonj qaro angotomaña momakejonj me goubire utugogi kinqororonj qamakeji, mono iikawaa so koloowenaga.

² *Gejatootoo qaa jejewaa momo kalenja en nono qaa aasangoya kuuya mobenaga ano qaa kuuyaa kania moma yagowenagati eenj, iikanonj mono soyanonj kolooja me qaago? Ii kilenj uujopanaa honanonj mende asugiro iikaanja mono

* **13:2:** Mat 17.20; 21.21; Maak 11.23

iwoi omayagadeen koloon een tootoon laligowenaga. Momalaari kotiga tootoon mokoloon kawaa qaganon baanaa Toya jen kotowe saanon ten koma baana qetegon mongen anagato, uujopana mende asugiji een, iikanon kilen mono iwoi omayagadeen koloon een tootoon laligowenaga.

³ Esuhinana kuuya ejemba wanaya yonoojon mendeema onombenaga ano sele busuna tosia yononon oogi jewaatiwaajon togon onombenagato, uujopanaa honanon mende asugiji een, iikanon mono mende tootoon ilaan nombaa.

⁴ Monnon alia uutanon jopagoji, iinon mono uugereya qaa uubonjon qaganon ala ama munkeja. Goronkiki mende moma iwoiyaajon mende koposongonkeja. Selia mende menj uma jaba-arambaran mende laligoja.

⁵ Nanamemenanon alia horonj ureen mende ama uuta mende menj bolinkeja. Iyana qeangomambaajondeen mende kaparan komakeja. Uuqeqe ama mugi uu uugere uulanawo mende amakeja. Menj bolinj mugi siimbobolo moroti, ii mende romongon mesaonkeja.

⁶ Tosianon bologa anjuti, iikawaajon mende aisoojato, qaa hona otaankejuti, mono iyonowo motoon aisoonkeja.

⁷ Kamban so alia sopa somongon kooronanon nama kotiinj moma laarinj munkeja. Kaen me kaen kolooro Anutuwaa jejeromonromon ama mamboma awasanakaka nama siimbobolo kuuya moma mokosinjonkeja.

⁸ Uujopa nanamemenj ii kamban tetegoya qaa enj ubaa. Gejatootoo qaa jenj qaaya qaaya qaita monj jenkejuti, iikanonj qaombaa ano momo qaita monj iikanonj mono kaanagadeenj omaya koloon tegowaa.

⁹ Momo qaita monj ii bakasasanj moma yagonkejonj ano gejatootoo qaa ii bakasasanj jenkejonj.

¹⁰ Bakasasanj amakejonto, Anutuwaa kalenja kalenja akadamugiawo koloowuti, kamban iikanonj bakasasanj laaligonananonj mono qaono oyanboyanj siiseweweya qaa laligowonja.

¹¹ Niinonj naamade laligoweti, kamban iikanonj naamade qaa jenj laligowe. Uumomonanonj naamade uu kolooro iikawaa so qaa gosinj romonjonj laligowe. Eja somata koloon kanonj naamade nanamemenj ii mesaonj gema gewe.

¹² Kawaa so kambanj kokaamba Anutuwaa akadamuya ii saanonj mende iimakejonj. Ii atatononj uunj ii-iitaa tani iima bimbimjonj tania tororo mende moma eenj romonjonjkejonj. Kaenj romonjonjkejonto, kanagenj Anutuwo jaasewanjenj aonj iima sororogowonja. Kambanj kokaamba momo qaita monj ii bakasasanj moma yagojento, kamban iikanonj ii mono kuuya moma yagodaboro manja. Anutunonj nii moma komunj nonji, niinonj iikawaa so iwaa kania moma komudaboro manja.

¹³ Qaa koi jenj kotiijonj: Kalenj karonj moma-laari, jejeromonromonj ano uujopa ii kotiinjenj ubuto, uujopa nanamemenj iikanonj mono batugianonj uuta kolooja. Kianj.

14

Gejatootoo qaa ano qaa qaita mon jejewaa kalenja

¹ Uujopawaa kania mono otaan laligowu ano gawon memewaa momo kalen kania kania ii mono bunja qen aowombaajon kaparan koma laligowu. Iikanon awaato, gejatootoo qaa jejewaa kalenja mewombaajon mono kotiin kaparan koma laligowu.

² Monon qaa qaita mon jeji, iinon ejemba nonoojon qaagoto, mono Anutuwaajonadeen ii jenkeja. Unja Toroyanon sololoo qaa aasangoya asugiro jenkejiwaajon tosaan nononon qaa ii mende moma asarin munkejon. Mono iyanja siri ilaan aonkeja.

³ Tompin laligojonto, gejatootoo qaa jenkeji, iinon mono ejemba uunana men kotiin nanjon ulunkolen ama nonomambaajon ama qaa jenkeja.

⁴ Monon qaa qaita mon jen iikanon iyanaa uuta meagon kotikotii mokolonkejato, gejatootoo qaa jenkeji, iinon mono uumeleen kangeso kuuya uunana meagon men kotiin nonomakeja.

⁵ Ono kuuyanon qaa qaita mon jewutiwaajon mojent, gejatootoo qaa jewutiwaajon mono kaparan koma mamaga mojen. Gejatootoo qaa jenkeji, iinon mono qaa qaita mon jenkeji, ii uuguja. Qaa qaita mon jen ii iikanondeen ananaa qaanon meleenji, iikaanja mono ororon koloojao. Kaen koloo qayaanon mono uumeleen

kanageso uunana meagon men kotiin nonono sokonja.

⁶ Oo uumeleen alauruna, niinon onoonon kan qaaya qaaya qaita mon jewanaga, iikanon mono nomaen on men qeaŋon onombenaga? Kaen qaagoto, Anutuwaanon qaa injisaamaŋa me momo qaita mon onomaŋa me gejatootoo qaa jemaŋa me gejanono qaa kuma onomaŋati een, iikanon mono men qeaŋon onomaŋa.

⁷ Awelo me gita kulele me iwoi mononon riiwaa aroya mokolonkejon, iyononon mono laaligogia qaagoto, kanagia mono kaanjadeen kokaen eja: Mononon awelo lan uun me gita kulele lan qero iikanon qagia aŋa aŋa mende mokolonkeji een, riiwaa aroya mono nomaen moma asariwonaga?

⁸ Kaanagadeen romon uun boligi qata tororo mende moma asarijon een, moronon mono manja qeqewaajon afaanjon jojorinaga?

⁹ Onoo kanagia ii kaanjadeen eja: Nese-lanjanon ejemba mende moma asariwutiwaa so qaa lan jejuti een, mononon qaa kaan mono nomaen moma asarinaga? Qaa kaen jejuti, iikanon mono een lan haamonon kemakeja.

¹⁰ Balon balon kanon qaa morota morota dawi jenkejon, ii moronon monagato, kilen kuya yononon mono qaawaa kania moma asariwonawaajon eju.

¹¹ Kania kawaajon ama jenkejonto, mononon qaa jero qaayaa kania mende mojen een, niinon iwaa qaayaa wabaya koloowe iinon kaanagadeen noo qaanaa wabana koloaja.

¹² On̄oo kanagia ii kaan̄iadeen̄ eja: On̄o gawon̄ memewaa momo kalen̄a kalen̄a bun̄a qen̄ aowombaajon̄ awelegogi sokon̄ja. Iikanon̄ mono kalen̄ koi kaan̄a mewombaajon̄ kaparan̄ koma laligowu: Momo kalen̄ uumeleen̄ kanageso uugia meagon̄ men̄ kotiin̄kejuti, mono ii bun̄a qen̄ aon̄ gawonon̄ an̄gi awaa soro koloowaa.

¹³ Kawaajon̄ qaa qaita mon̄ jen̄keji, iinon̄ mono kokaen̄ qama kooliro sokombaa, “Oo Anutu, qaa jejen̄i, ii meleeman̄iwaa momo kalen̄a mono nomba.”

¹⁴ Iikawaa kania ii kokaen̄: Niinon̄ qaa qaita mon̄ jen̄ qama koolijen̄i een̄, noo un̄ananon̄ qaa-gadeen̄ jen̄ qama koolin̄kejato, uumomonan̄on̄ mono hon̄a mon̄ mende mokolon̄keja.

¹⁵ Kawaajon̄ mono nomaen̄ ambe sokombaa? Niinon̄ mono un̄ananondeen̄ qaagoto, uumomona kaan̄agadeen̄ iikanon̄ ama qama koolin̄kemaṅa. Rii qama mepeseen̄kejen̄i, ii un̄ananondeen̄ qaagoto, uumomona mono kaan̄agadeen̄ iikanon̄ ama qamakemaṅa.

¹⁶ Gii Anutu un̄aganon̄ mepeseen̄ mujan̄i een̄, ejemba omaya mon̄on̄ ajoajoroogianon̄ kan̄ rama mepeseen̄jan̄iwaa kania mende moma koto-waati, iinon̄ mono “Qaa ii on̄anon̄,” ii nomaen̄ jenaga? Naama jejan̄i, iinon̄ ii mende moma asarin̄ een̄ tompin̄ raja.

¹⁷ Gii saanon̄ Anutu mepeseen̄janto, goo qaaganon̄ tosaṅa yon̄oo uugia mende meagon̄ men̄ kotiin̄ on̄on̄ja.

¹⁸ Niinon̄ kuuya on̄o un̄uugun̄ qaaya qaaya qaita mon̄ ii mamaga jen̄kejen̄i, iikawaajon̄ Anutu mepeseen̄jen̄.

19 Anutu mepesejento, uumeleen kanageso uutanon ejemba kuma onjomambaajon kaparan koma moma asariwutiwaaajon qaa jeta 5 jemambaajon mobe hona kolooja. Qaaya qaaya qaita mononon qaa jeta 10,000 neenaajonadeen jemambaajon mobe kamakamaata kolooja.

20 Uumeleen alauruna, onjo qaa gosin romongonkejuti, iikanon mono naamade tani mesaon ejemba somata yonoo tani koloon romongon laligowu. Bologa ambona jegi iikanon mono merasiisii kaana koloon amamaawuto, momakootogianon mono ejemba somata koloon laligowu.

21 *Moseswaa Kana qaanon qaa mon kokaen oogita eja,

“Niinon waba ejemba kuun onombe kanageso koi yonoonon kan jegianon qaa tania mon jegi lan walingonkebuto, ii kilen noo qaana mende moma kotowu. Pon niinon kaen jejen.”

22 Qaa kawaa so qaa qaita mon jenin uugia mende meleengi yononon mogi Anutuwaa aiweseya koloon ononjato, momalaari ejemba nonoonon iikanon mono aiweseya mon mende kolooja. Ii qaagoto, gejatootoo qaa jenin iikanon momalaari ejemba nonoonon Anutuwaa aiweseya kolooja. Uumeleembaa gadokopa yononon ii mogi Anutuwaa aiweseya mon mende koloon ononja.

23 Uumeleen kanageso ononon ajoroon kuuya ononon qaaya qaaya qaita mon kanon jegi

* 14:21: Ais 28.11-12

tosianon Bunja qaa mende kuma ononji uugia mende meleema een kanon ubuti, iyononon mono aaronj kokaen jewuyaga me qaago, “Wansoosoo mono koloon ononja.”

²⁴ Kaen jewuyagato, kuuya ononon gejatootoo qaaya qaaya jegi mononon Bunja qaa mende kuma mugi momalaaria qaa een ajoajoroogianon ubaati een, kuuya ononon mono singisongoya isaama uuta mende meleenotiwa qaaya jedaborogi kaniaya moma kotooro asuganon asugi-waa.

²⁵ Uutaa qaa aasangoya aasangoya asuganon asugiro iinon mono dagon kamaan Anutu waeya menj mepeseen kokaen jokolon qabaa, “Anutu ii onanon onoo batugianon laligoja.” Kian.

Uumeleen ajoajoroowaa arenja ii kokaen:

²⁶ Oo uumeleen alauruna, kawaajon nono mono nomaen jenin sokombaa? Ono Bunja qaawaajon ajoronkebuti, iikanon motomotoon onon mono kuuya arenjia monj me monj ii kokaen amakebu: Mononon Bunja onsaawaa arenja ano mononon Bunja qaa kuma onono mononon Anutuwa gejanono qaa donjoga injisaano mononon qaa qaita monj injoro mononon ii melembaa. Arenj kuuya ii mono uumeleen kanageso uunana kuun menj kotiwombaajon ama amakebu.

²⁷ Tosianon qaa qaita monj jewuti een, ejemba 4 qaagoto, woi me karoon yononongadeen mono ajoajoro motoongowaa uutanon kaen jewu. Yononongadeen mono arenjiaa so awanjo jegi mononon ii melembaa.

28 Mononon qaa meleemambaa so mende kolooji een, iyononon mono uumeleen kanagesowaa ajoajoroonon qaagia bogoro rama iyangiaajonadeen qaagia qaita mon jegi Anutunon mobaa.

29 Gejatootoo ejemba yonoononga woi me karoon yononondeen mono aren onongi qaa injjogi tosianon mono qaagia gosiwu.

30 Kaen ambuto, mononon ajoajoroonon raro Anutunon gejanono qaa utanon isaano moji een, iinon mono ii injjoro gejatootoo qaa wala jeji, iinon qaaya mesaon qaa bo raba.

31 Ejemba kuuyanon Anutuwaanon gejanono qaa mogi uugia nangoro qeangowutiwaajon ono mono korebore saanon kambangia men arengiaa so gejatootoo qaa jewu.

32 Gejatootoo ejemba yononon mono saanon unagia galen kongi unagianon qaa baatanon kenjutiwaa so kolooju.

33 Anutunon gijigaju Toya qaagoto, luae Toyaga kolooja. Kawaaajon ajoajoroogia mono arenanon otaan amakebu. Ejemba soraaya yonoo batugianon kanageso so amakejuti, ono kaanagadeen mono iikawaa so kokaen amakebu:

34 Emba ono mono uumeleen kanagesowaa ajoajoroogianon qaa bogoro rabu. Yononon qaa jewutiwaa so mende koloojuto, Kana qaa ejiwaa so mono qaa baatanon kema laligowu.

35 Embanon uumeleen kanagesowaa qaa jen koton kuma onono mende sokonja. Kawaaajon qaa mombaa kania mobombaaajon mojuti een,

iyonononj mono mirigianonj kema rama anjgiaa lourugia qisinj onombu.

³⁶ Anutuwaanonj Buna qaa iikanonj onoo batugianongga kolooro me qaago? Qaa iikanonj koloon seinj onoononj kanj onoo bunagadeenj kolooja me qaago?

³⁷ Monjonj kokaen jenaga, “Niinonj gejatootoo qaa jewe Unj Toroyanonj sololoonj nono qaa iikawo uumotoonjo mende anjenj.” Kaen jeji, iinonj mono qaa koi moma yagowa: Niinonj embawaajonj qaa onj ononjenj, iikanonj mono Pombaa jenjkooto qaaga kolooja.

³⁸ Monjonj qaa iikawaa geja mende ama silemale laligoji eenj, onjo mono eja iwaa qaawaajonj geja mende ama laligowu.

³⁹ Kawaajonj uumeleenj alauruna, onjo mono gejatootoo qaa jewombaajonj awelegonj laligowu ano qaa qaita monj jewubotiwaa songoya ii mende ambu.

⁴⁰ Ii mende ambuto, iwoi kuuya mono tororo arenj ama otaanj amakebu. Kianj.

15

Kraistnonj koomunongga waaro.

¹ Oo uumeleenj alauruna, niinonj Oligaa Buna jenj asarinj onombeti, ii duduuwubotiwaaajonj mono menj gbilinj onomanja. Onjo ii buna qenj aonj momalaarigia iikanonj ama rindangonj nanju.

² Niinonj Oligaa Buna jenj asarinj onombeti, onjo ii iikawaa so pondanjenj anjonj kombuti eenj, iikanonj mono menj letoma onono Siwewaa buna

koloowu. Kaen mende ambuti een, uugia mono een toton meelema laligoju.

³*Niinon qaa tosaana kuuya goraayanon ama neeno Buṇa qaa moma anḡon kombeti, ii mobe uro iikawaa qaa kota mobutiwaajon ii kokaen onḡombe: Kraistnon Buṇa Tere ejiwaa so nonoo siḡisongonanaajon ama komuro.

⁴*Komuro Buṇa Tere ejiwaa so ron konḡi somaḡa karoon kolooro koomunonḡa waaro.

⁵*Koomunonḡa waama Piitowaanon asugiro ano kawaa gematanon ḡowokouruta 12 yonḡoonon asugiro.

⁶Kawaa gematanon kambaḡ motoonḡo iikanondeen uumeleen alaurunana jaḡḡogia 500 uuguroti, mono iyonḡoonon asugiro. Yonḡoononḡa ejemba honḡa yonḡonon toroḡen kambaḡ kokaamba kaḡḡadeen laligojuto, tosianon komudaborogi.

⁷Kawaa gematanon koga Jeimswaanon asugiro ano kawaa gematanon aposol kuuya yonḡoonon asugiro.

⁸*Yonḡoonon kuuya asuḡinḡo konoga mono noonon kaḡḡadeen asugiro. Niinon aposol kolokolooyanon qaagoto, paluga kaḡa koloowe.

⁹*Kawaa kania ii kokaen: Niinon aposol yonḡo batugianon mobe kamaaro daaburugiaga koloojen. Anutuwaa uumeleen kanageso sisiwerowero ama onḡoma laligoweti, iikawaajon noo qana aposol qagi mobe gamuyawo kolooja.

* 15:3: Ais 53.5-12 * 15:4: Ond 16.8-10; Mat 12.40; Apo 2.24-32

* 15:5: Mat 28.16-17; Maak 16.14; Luuk 24.34, 36; Jon 20.19

* 15:8: Apo 9.3-6 * 15:9: Apo 8.3

10 Gamuyawo koloojato, kambaŋ kokaamba iwoi anjeŋi, ii mono Anutuwaa kalenmoriaŋanon meŋ letoma nemuŋ koma nono laligojeŋ. Iinon kalenmoriaŋa nono lalabubu mende ambe kamaan qeŋ omaya mende kolooroto, niinon mono aposol kuuya unuugun haamo ama onoma kotiŋ gawon meŋ laligowe. Ii neeno qaagoto, Anutuwaa kalenmoriaŋanon mono inaan nono gawonaa hona kaen koloon seiro.

11 Niinon meweti me yononon megi hona kolooroti, ii kileŋ. Nononon mono Oligaa Buŋa qaa kaen jeŋ asarinkejon ano onjo iikawaa so uu-gia meleema Kraist moma laarin laligoju. Kian.

Anana koomunonga nomaen gbilin waabon?

12 Mobu! Kraistnon koomunonga gbilin waaroti, iwaa kania kaen jeŋ asarinkejoni een, onoononga tosanon mono nomaen ama kokaen jeŋkeju, “Koomuya yononon mende gbilin waabuya.”

13 Kaen jeŋkejuto, koomuya yononon mende gbilin waabuyagati een, Kraistnon mono kaanagadeen mende gbilin laligon kotiinaga.

14 Anutunon Kraist mende meŋ gbiliro koomunonga waanagati een, nono Buŋa qaaya ii jeŋ asarinkejoni ii mono qaa omaya koloonaga. Ii moma laarigi momalaarigia iikanon mono kaanagadeen janon qaoma omaya koloonaga.

15 Anutunon ononon koomuya mende meŋ gbilin onono waabuyagati een, Kraist kaanagadeen mende meŋ gbiliro waanaga. Nono ii kileŋ Anutuwaa kania kokaen nanon jeŋkejon, “Anutunon mono Kraist meŋ gbiliro

koomunonga waaro.” Qaa ii hona mende koloona, ejembanonj mono kawaaonj ama kaniaana mokoloogi qoolongoya kolooro saanonj nonooonj kokaen jewuyaga, “Anutuwaa kania mono nanonj jen soonkeju.” Qaa kanonj mono gamuyawo koloona.

¹⁶ Anutunonj koomuya mende menj gbilin onono waabuti eenj, Kraistnonj kaanjadeen mende gbilin waanaga.

¹⁷ Anutunonj Kraist mende menj gbiliro waanagati eenj, onjo mono eenj toontoonj moma laarinj munj toroqenj singisonjogiaa kasagbadononj laligowuyaga.

¹⁸ Kaenj kolooro alaurunananonj Kraistwo qokotaan komugiti, iyonononj mono kaanagadeenj soonj gere siawaa bunja koloowuyaga.

¹⁹ Anana Kraist jejeromonjromonj ama munj balononj laligowombaa so galenj koma nonono kamban iikanonj tegowaatiwaaonj mambonjonj eenj, nono mono ejemba tosaanja kuuya unuugunj baagianonj kemenj auta dawoyagadeenj laligoninj kuuyanonj woso momo ama nonomakejutiwaa so koloowonaga.

²⁰ Kaanja koloowonagato, Kraistnonj mono onanonj gbilin koomuya yonoo jetamemegia koloonj koomunonga waaro.

²¹ Kawaa kania ii kokaenj: Eja monononj koomu kondooro asugiro kanainj komunj laligonj kounin. Komunj laligojonjwaaonj ama eja monononj komunj gbilin laaligo kombombanja kondooro asugiro. Kawaaonj anana kuuyanonj mono kaanagadeenj gbilin koomunonga waabonja.

22 Kuuya anono Adam kaan̄a koloon̄ komuwon̄ati, kaan̄jadeen̄ Kraistwo qokotaaajon̄i, Anutunon̄ anana kuuya laligon̄ kotiiwombaajon̄ men̄ gbilin̄ nonombaa.

23 Men̄ gbilin̄ nonombaato, kuuya anono mono Anutunon̄ kamban̄ anotiwaas so gbilin̄ waabon̄a. Kraistnon̄ jotamemenana koloon̄ gbiliro iikawaa gematanon̄ iwaa bun̄a koloojon̄i, anono eleema karo kamban̄ iikanon̄ gbilin̄ waabon̄a.

24 Kraistnon̄ mono eleema kan̄ omejiilan̄ kuuya balon̄ so esun̄mumu qaganon̄ galen̄ komakejuti, iyon̄oo usun̄gia men̄ kamaan̄ ama esun̄gia kuuya kondeembaa. Ii kondeema bentoton̄a Anutu Mambaa borianon̄ ano balonon̄ laaligo kanon̄ tegowaa.

25 *Kraistnon̄ galen̄ koma laligon̄ uro Anutunon̄ Bun̄a qaa ejiwaa so “mono kereuruta kuuya haamo ama iyan̄aa kana baatanon̄ ama on̄ombaa.” Kraistwaa galen̄kon̄kon̄ gawon̄anon̄ mono iikanon̄ tegowaa.

26 Kereuruta haamo ama on̄ono kanon̄ koomu Toyanon̄ mono konoga kolooro men̄ kamaan̄ mubaa.

27 *Kawaa kania ii Bun̄a Terenon̄ kokaen̄ eja, “Anutunon̄ mono iwoi kuuya iwaa kana baatanon̄ ano eja.” Qaa kaen̄ ejato, “Iwoi kuuya ano eja,” qaa kaen̄ jero kania mono asuganon̄ kokaen̄ eja: Anutunon̄ iwoi kuuya Kraistwaa baatanon̄ ano ero iyan̄a mono mende men̄ kamaan̄ Kraistwaa baatanon̄ ama aoro.

* 15:25: Ond 110.1 * 15:27: Ond 8.6

²⁸ Kaen qaagoto, Anutunon iwoi kuuya Meriaa baatanon ano galeñ koma kereuruta kuuya iyanaa ku-usunaa baatanon ama onombaa. Ii tegoro kanon Anutunon mono Meria kaanagadeen iyanaa ku-usunaa baatanon ama galeñ koma mubaa. Kaen koloon Anutunon iwoi kuuyaa Ponja koloodaboron laligon ubaa.

²⁹ Qaa mon ii kokaen: Ejemba tosonian uugia mende meleema een komugitiwaajon tosonian koomuya ii ilaan onombutiwaajon jen kitigia koloogi dunanon mombo oomulu men onomakeju. Koomuya yononon mende gbilin waabuyagati een, iyonoo gawon honanon mono nomaen koloonaga? Anutunon komugiti, ii qaago toton men gbilin onono waabuyagati een, ejemba kaanja yononon mono nomaembaajon ama jegi yonoo kitigia koloogi oomulu men onomakeju? Gawongia ii mono een mewubo.

³⁰ Komun mende waabonagati een, nononon kaanagadeen mono uunana Anutuwaaw gawonon mende ama somongwonaga. Anutuwaaw gawom-baajon ama komuwombotiwaa lombo baatanon suulan mende kema laligowonaga. Qaago.

³¹ Koomunon mono kamban so gogon nomambaa so kolooja. Qaa ii onja. Oo uumeleen alauruna, niinon Kraist Jiisas Ponjana iwo nama onoojon ama selena men umakejeni, iikawaa sareqaa hona ii asuganon injiowe mobutiwaajon mojen.

³² *Neenaa ain otaan gawon koi memambaajon romongjuti een, iwoi koi kanon mono nomaen

* 15:32: Ais 22.13

ilaaŋ nombaa? Kaenŋ qisiŋ oŋombe ii mono romoŋgoŋ meleembu: Niinoŋ Efesus siti kokanoŋ ejemba jeranaŋi kanjanaŋwo kaana mokoloŋ komumambotiwaajoŋ yoŋowo aonŋ laligowe. Mono doomorona keno moma aonŋ laligowe. Komuŋgo mende gbiliŋ waabonati eenŋ, iikaana mono mende aonŋ orowenaga. Mono Efesus uulaŋawo mesaowenaga. Kaenŋ kolooro saanoŋ tosaana yoŋowo kokaenŋ jewenaga, “Woraŋ komuwoŋatiwaajoŋ mono saanoŋ neŋkorisoro ama apu kotiga neŋ laligowoŋa.”

³³ Jinjaunŋ mende ambu. “Ejemba bologa yoŋowo ainjoloŋ ragaŋ nanamemengia awaa iikanoŋ boliwaa.” Qaa moŋ kaenŋ eja.

³⁴ Oŋoo batugianoŋ ejemba toŋianoŋ Anutu mende moma mujuti, iikawaajoŋ uumeleenŋ oŋonoŋ gamugia mobutiwaajoŋ ama ii jejenŋ. Kawaajoŋ mono poumapougia mesaowu. Uugianoŋ letono tororo moma ŋingisoŋgo mende toroqenŋ amakebu. Kianŋ.

Sele busunananonŋ gbiliŋ waama qaita moŋ koloowaa.

³⁵ Moŋnoŋ kokaenŋ qisinaga, “Anutunoŋ koomuya ii nomaenŋ meŋ gbiliŋ oŋono waabuya? Sele busugianoŋ letono mono tani nomaenŋ koloowuyaga?”

³⁶ Kaenŋ qisinaga, mono uuta qaawaa qaa jenaŋa. Oŋo yagonŋ kota mende komuro komowuyati eenŋ, iikanoŋ mono mende juma waabaa.

³⁷ Kotaa gowoya waabaati ii mende komojanto, kotagadeenŋ komojanŋ. Wiit me yagonŋ kota me waroga tosaana komoma kororoŋkejanŋ.

³⁸ Iikayadeen komoma kororoonkejanto, Anutunonj mono siin^{aa} so gowoya mubaa. Kota tania an^a an^a ii iyan^{giaa} gowogia an^a an^a on^{omakeja}.

³⁹ Iwoi busugia ii tanigia motoon^{go} qaago. Ejemba busugia an^a, oro busugia an^a, koon busugia an^a ano sora busugia ii an^a.

⁴⁰ Iikawaa so Siwenonj laaligowaa sele busu ii an^a kolooja ano namononj laaligowaa sele busu ii an^a kolooja. An^a an^a koloojaoto, Siwe selewaa akadamuya ii namo selewaa akadamuya uugun^{qaita} monj kolooja.

⁴¹ Weembaa asamararan^a ii an^a, koimbaa asamararan^a an^a ano sengelao yon^{oo} asamararan^{gia} ii an^a. Sengelao asarigi tosaan^a yon^{oo} asamararan^{gia} ii sengelao tosaan^a yon^{oo} asamararan^{gia} ii uugun^{keja}.

⁴² Koomunon^{ga} gbilin^{waabonati}, iikawaa kansiononj mono iikawaa so eja. Sele busu ronj kombon^{ati}, iikanonj gisaan^{qaombaato}, Anutunonj ii menj gbiliro waabaati, iikanonj mende komuwaa.

⁴³ Sele busu ronj kombon^{ati}, iikanonj looloria akadamuya qaa koloojato, Anutunonj ii menj gbiliro waama kanonj mono kotiga koloon^{asamararanawo} koloowaa.

⁴⁴ Sele busu ronj kombon^{ati}, iikanonj namononj laaligowaa selia koloojato, Anutunonj ii menj gbiliro waama iikanonj mono un^a gomanonj laaligowaa sele busuga koloowaa. Namowaa sele busu eji eenⁱⁱ, iikawaa so un^{awaa} selia ii kaan^{agadeen} eja.

⁴⁵ *Kawaa qaaya ii Bun^a Terenonj kaan^{agadeen}

* 15:45: Jen 2.7

kokaen oogita eja, “Eja mutuya Aadam iinon letoma unaya mokoloon sewan aason horon laaligoyawo kolooro.” Qaa ii monin bakaya kokaen kolooro: Aadam mon kanagen asugin mono menjbiligbiliwaa unaya kolooro.

⁴⁶ Unawaa iwoiya ii wala mende kolooroto, namowaa iwoiya kanon mono mutuya kolooja. Unawaa iwoiyanon mono iikawaa gematanon kolooro.

⁴⁷ Anutunon eja mutuya sububunonga mero balon eja kolooro. Aadam kanagena iinon mono Siwenonga kamaan batunananon asugiro.

⁴⁸ Namo ejembanon eja balononga kolooroti, mono iwaa so koloaju. Siwewaa bunja koloojoni, nononon eja Siwenonga kamaan asugiroti, mono iwaa tani koloojon.

⁴⁹ Anana namo eja mutuyaa kaitania men laligojoni, iikawaa so Siwe ejawaa kaitania ii kaanagadeen men laligowona. Kian.

⁵⁰ Oo uumeleen alauruna, niinon qaa kokaen injijowe mobu: Sa busunananon mono Anutuwaa bentoton uutanon keuma dun mewutiwaa so qaago. Ii amamaawao. Sele busu koi kanon gisaan qaombaati, iikanon mono oyanboyan mende mokoloowaa. Siwewaa dun mende aliwaati, sele busu koi kanon mono ii memambaa-jon amamaawaa.

⁵¹ *Mobu! Niinon qaa aasangoya mon kokaen injisaamana: Kuuya nononon mono mende goron qen komuwona. Qaagoto, koomuya yononon letongi tosaana nononon mono sele busunanawo letombona.

* **15:51:** 1 Tes 4.15-17

⁵² Anutunonj koomuya menj gbilinj onono romonj qaita monj konoganonj qaro iikanonj waagi anono bilisik ano uulanjawodeenj letomboŋa. Wala komugiti, iyonononj mono mombo mende komuwu.

⁵³ Sa busu koi gisaan qaombaati, iikanonj mono letoma mende aliwaatiwaa so koloowaa. Sele busu koi komuwaati, Anutunonj ii mono opo kaanja qetegonj kawaa kitianonj sele busu mende komuwaati, ii nonono menj maleku kaanja moubonja.

⁵⁴ *Kaenj koloojato, letoqetoma ii asugidabororo sele busunana qaita monj meninj mende komunj gisaawaati, kamban iikanonj mono aisoonja. Bunja Terenonj qaa oogita eji, iikanonj mono honjowo kolooro iikawaa so kokaenj jewu, “Iinonj mono koomu Toya kondeema haamo ano otokorianj maajonj.”

⁵⁵ *Qaa iikawaa alia monj ii kokaenj, “Oo koomu Toya, giinonj mono haamo ambagatiwaa so qaago. Oo koomu Toya, goononj wasa jeta kanonj mono ninimambaajonj amamaawaa.”

⁵⁶ Qaa kaenj ejato, koomuwaa wasa jeta ii singisonjo nanamemenj. Jojopan qaayanonj mono singisonjo ambombotiwaa sonjo ano kilenjanj singisonjononj esunjawo koloonkeja.

⁵⁷ Esunjawo koloonkejato, Poŋnana Jiisas Kraistnonj mono Anutuwaanonj nemunj kono ala ilailaanana kolooro iwaajonj ama koomu haamo ama uugunj laligowonja. Kawaaajonj “Anutu danjisenj!” jejenj.

* 15:54: Ais 25.8 * 15:55: Hoos 13.14

58 Oo wombo alauruna, haamo ambonjatiwaajon ononon mono nama kotiinj wansanj-wansanj mesaon uugia mende uma kamaan amakeba. Pombaanon qokotaanj gawonja megi honanon mono kamaan omaye mende koloowaa. Ii moma yagon Pombaa gawonja ii mono uugere* qaganon bon qen pondan menj laligowu. Kian.

16

Jerusalem ala ilailaa onombutiwaa jenj kootoya

¹ *Judia kanageso soraaya yonoojon ala ilailaa monen menj kululuuwutiwaajon qisin nongiti, iikawaajon kokaen jenj koton ononjen: Niinon Galesia prowinswaa uumeleen kanagesoya kanagesoya jenj koton onombeti, ononon kaanjiadeen mono iikawaa so kokaen amakebu:

² Sonda so ween mutuya kanon onjo kuuya anja anja mono nandun amakebu. Toomorian menjkejutiwaa so monengia bakaya ii kowigiaa goraayanon ama galen koma laligowu. Kaen анги niinon kamban monon onoonon kawe kanon nandun sangabanga ambutiwaa so mende ambuto, ii saanon kowigianonga menj alatanon ambu.

³ Kaen анги onoonon kamanati, niinon kamban iikanon saanon jenj-asa-asari tere onon eja gawon kawaajon mogi sokonji, mono iyonoo borogianon ama wasinj onombe kulukulululuu kalengia ii menj Jerusalem kembu.

* **15:58:** Uugere ii Pombaanon awaawaajon jeja. Uugere bologa ii qaago. * **16:1:** Room 15.25-26

4 Niinon yonowo motoon kemambajaan kemañati een, iyononon mono saanon niwo toroqen motoon kowe koton kembonã. Kian.

Poolwaa gawonãã ano kana kekembaa areña

5 *Niinon Masedonia prowins uugun kemaña. Kawaajon Masedonia mesaonão mono onoonon kamambajaan mojen.

6 Onoonon kan kamban tosaña onowo rabenaga me konuru kamban (winter) ii kaanagadeen onoo batugianon toroqen laligodaborowenaga. Kaen laligowe saanon ilaan nongi daen daen kembenaga, iikanon mono afaangon kana toroqen kemaña.

7 Kamban kokaamba onoonon kan tatawagadeen injiima unuugun kemambajaan mende mojento, Ponon oo jewaati een, mono kamban tosaña onowo ramambajaan jojorijen.

8 **Kaen jojorijento, wala Efesus siti kokanon toroqen laligowe gbani jaayaqeqe dologa (pentekost) kanon kan kuuwaa.

9 Anutunon noojon gawombaa naguya somata hororo saanon gawon somata mewe honã koloon seinkejato, mamaganon tuarenjen ama nomakeju. Kawaajon kokanon toroqen laligomambajaan mojen.

10 *Timotinon nii kaña Pombaa eja geria koloon gawonã men laligoja. Kawaajon iinon onoonon kawaati een, onõ mono kalan koma

* **16:5:** Apo 19.21 * **16:8:** Lew 23.15-21; Dut 16.9-11 * **16:8:**
Apo 19.8-10 * **16:10:** 1 Kor 4.17

mugi kee momoya qaa oŋoo batugianon laligowaa.

¹¹ Moŋnon mon mende iima sisiriin jejewili ambato, oŋowo laligoro tegoro noonon kamambaajon jewaati, iikanon mono ilaan mugi luaenon oŋomesaon eleema kawa. Niinon uumeleen alauruna yoŋowo ii iibombaaajon mambonjon.

¹² Uumeleen alanana Apolos iwaa qaa ii kokaen jemaŋa: Iinon uumeleen alauruna yoŋowo oŋoonon kawaatiwaaajon qaa kotakota ijon uu kuun mube. Kaen kuun mubeto, kamban kokaamba oŋoonon kamambaajon uuta kotiuro togoja. Kanagen kambaŋa saanon en mubaati, mono iikanon kawaa. Kian.

Yeizozo qaa tetegoya

¹³ Oŋo mono uugbiligbili laligon momalaarigia men gbilin kotiin laligowu. Eja kotigaa so mono uuwaa nanŋonanŋo ejemba koloon Pombaa kusunawo nambu.

¹⁴ Iwoi kuuya ama mewuti, ii mono uujopanon anŋi koloowaa.

¹⁵ *Stefanas iwaa mirinon laligojuti, oŋo ii moma oŋonju. Akaia prowinsnon gawon menin uugia meleengi gawonanaa hona mutuya kaen kolooroti, ii moju. Yoŋonon ejemba soraaya ii pondan welen qen oŋoma uugia iikanon somonjon ama laligojuti, ii moju. Oo uumeleen alauruna, niinon uugia kokaen kuun oŋonjen:

¹⁶ Oŋo kaanjadeen ejemba kaanŋa ano yoŋowo toroqen gawon motoon men Anutuwaa welen

* **16:15:** 1 Kor 1.16

qenkejuti, mono kuuya iyonoo qaa baatanon kema laligowu.

¹⁷ Niinon Stefanas Fortunatus ano Akaikus koi kagitiwaajon aisoonkejen. Ono niwo Efesus koi mende laligogi yononon mono onoo kitigia koloon ainjolon ama nonji sokonja.

¹⁸ Yononon onoo unagia keraqeeango qen laligojuti, iikawaa so mono noo unana kaanagadeen keraqeeango qen noma laligogi. Kawaajon ono mono eja kaana yonoojon mogi uro ii asuganongadeen jen qaagiaajon tororo geja ama laligowu.

¹⁹ *Uumeleen kanagesoya kanagesoya Eisia prowins kokanon laligojuti, iyononon mono yeizozogia anji onoonon kaja. Akwila Prisila ano uumeleen kanageso yoroo mirinon ajoroonkejuti, iyononon mono Pombaa qatanon yeizozogia mama anji onoonon kaja.

²⁰ Uumeleen alauruna kuuya Efesus koi laligojuti, iyononon mono yeizozogia anji onoonon kaja. Ono mono uumeleen alaurugia yonowo jolongia jen anjon aon buugia kitonon neñ laligowu.

²¹ Neenaa yeizozona onoonon ama qana neenaa boronanon kokaen oojen: Pool.

²² Mononon Pon mende jopagon uujopa mende ama laligoji een, Pononon mono qasuaana iwaa qaganon ano ubaa. Ponana, gii mono kawa!

²³ Pon Jiisaswaa kalenmoriananon mono onowo ewa.

²⁴ Kraist Jiisaswo qokotaan nanjuti, noo uujopananon mono kuuya onowo en kotuegon onono laligowu. Qaa ii onanon. Kian.

* **16:19:** Apo 18.2

**Uumeleembaa Buŋa Tere Soomongo Gbilia
The New Testament and portions of the Old
Testament in the Borong Language of Papua New
Guinea
Sampela hap Buk Baibel long tokples Borong long
Niugini**

Copyright © 2002, 2011 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Borong

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

63589f8b-9426-5ce2-9520-ca0cf2b65c47